

Univerzita Palackého v Olomouci
Katedra psychologie Filozofické fakulty

PROHLUBOVÁNÍ KRIZE MUŽSKÉ IDENTITY

**JAK CESTU K VYSPĚLÉ MASKULINITĚ OVLIVŇUJE ABSENCE
OTCŮ, SOCIÁLNÍ SÍŤE A PORNOGRAFICKÝ PRŮMYSL**

Deepening the crisis of male identity. How is the journey to the advanced masculinity influenced by the absence of fathers, social networks and pornographic industry

Rigorózní práce

Autor: Mgr. Lucie Svobodová

Olomouc
2017

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem rigorózní práci na téma: „Prohlubování krize mužské identity“ vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

Vdne

Podpis

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat všem, kteří se podíleli na vzniku mé rigorózní práce. Děkuji především respondentům, kteří souhlasili s poskytnutím rozhovoru, a bez nichž by realizace výzkumné části rigorózní práce nebyla možná.

OBSAH

OBSAH	5
ÚVOD.....	8
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 IDENTITA – ROZDÍLY V CHÁPÁNÍ POJMU	11
1.1 Utváření identity jako celoživotní proces.....	12
1.2 Teorie formování identity	12
1.3 Rozdíly ve formování mužské a ženské identity.....	14
1.4 Všichni jsme zprvu ženami.....	15
1.5 Klíčové období adolescence	16
1.5.1 Charakteristika období pozdní adolescence.....	16
1.5.2 Tělové schéma jako součást identity	18
1.5.3 Vlastní vývoj adolescentní identity	20
1.5.4 Diferenciace identity dle pohlaví.....	21
1.5.5 Adolescentní moratorium a varianty „nezralé identity“	21
1.5.6 Sebepoznání jako základ identity.....	22
2 KŘEHKOST MUŽSKÉ IDENTITY	25
2.1 Muži na špici i okraji společnosti	25
2.2 Další aspekty vývoje mužské identity	27
2.2.1 Rodina a škola jako důležité činitele při utváření maskulinní identity	27
2.2.2 Hračky a hry.....	27
3 KRIZE MUŽSKÉ IDENTITY V DĚJINÁCH	28
3.1 Patriarchální muž	29
3.2 První krize mužství - 17. a 18. století ve Francii a Anglii.....	30
3.3 Druhá krize mužství - přelom 19. a 20. století.....	31
3.4 Krize mužství ve 20. století	31
4 PROMĚNY MUŽSKÉ ROLE	33
4.1 Historický kontext.....	33
4.2 Význam proměny mužské role	34

4.2.1.	<i>Jak ženy ovlivnily změnu mužské role</i>	34
4.2.2	<i>Vliv psychologie na pohled otcovské role</i>	35
5	ABSENCE OTCE A JEJÍ VLIV NA UTVÁŘENÍ MASKULINNÍ IDENTITY	35
5.1	Výzkumy týkající se vztahu otec – syn	36
5.2	Otcova láska	38
5.3	Absence mužských vzorů	38
6	OTCOVSTVÍ – DŮLEŽITOST ROLE A JEJÍ ÚSKALÍ	40
6.1	Deinstitucionalizace otcovství	40
6.2	Měníci se otcovství	41
6.3	Nepřiměřené požadavky	42
6.4	Nevhodně realizované otcovství	43
6.5	Nové otcovství	45
7	NEGATIVNÍ VLIV STEREOTYPŮ	46
8	MUŽSKÝ SVĚT PLNÝ KONFLIKTŮ	48
9	SOCIALIZACE: RODINA, SEBEVĚDOMÍ A SEBEHODNOCENÍ	50
9.1	Primární a sekundární socializace	51
9.2	Přesocializace vs. neschopnost plnit sociální role	52
9.3	Sebevědomí, sebehodnocení, rodina	52
10	VLIV PORNA A POČÍTAČOVÝCH HER	54
II.	VÝZKUMNÁ ČÁST	59
11	CÍLE VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	60
12	METODOLOGIE VÝZKUMU	63
12.1	Výzkumný plán	63
12.2	Charakteristika zkoumané populace a popis vzorku	64
12.3	Metody tvorby dat	66

12.4	Způsob sběru dat.....	68
12.5	Způsob zpracování dat a příprava pro analýzu.....	68
13	VÝZKUM A OTÁZKA ETIKY	69
13.1	Etika výzkumu	69
13.2	Etika práce s účastníky výzkumu	70
14	ANALÝZA DAT A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	70
14.1	Romantické vztahy a randění	71
14.2	Trávení volného času na internetu a hraní počítačových her.....	75
14.3	Sledování pornografických filmů	78
14.4	Vztah s otcem.....	81
14.5	Zajímavé souvislosti	84
	14.5.1 ŠPATNÝ NEBO ŽÁDNÝ VZTAH S OTCEM x DOBRÝ NEBO SKVĚLÝ VZTAH S OTCEM.....	84
	14.5.2 CHLAPCI, KTERÍ SE SVÝMI OTCI MLUVÍ O VZTAZÍCH A DALŠÍCH INTIMNÍCH VĚCECH	85
15	DISKUZE	87
15.1	Vztah strachu z odmítnutí a navazováním romantických vztahů.....	88
15.2	Čas strávený na sociálních sítích a hraním počítačových her	89
15.3	Vliv hraní počítačových her a sledování on-line pornografie na partnerské vztahy a pohled na sex	90
15.4	Vztah chlapců k jejich otcům a přítomnost či absence pozitivních mužských vzorů.....	90
	ZÁVĚR.....	93
	SOUHRN.....	94
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY	97
	PŘÍLOHY	

ÚVOD

Psychologové se otázkou mužské identity zabývají již několik desetiletí. V posledních letech je však tato problematika stále více diskutovanou a dá se říci i stále více aktuální. Jak uvádí kupříkladu Špatenka (2015, s. 44), *muži se natolik bojí prožívání, že potlačují většinu emocí, pocitů a schopnosti vztahovat se do nevědomí. Většina mužů má potřebu kontrolovat, jestli se chová dostatečně mužsky. Přesvědčení, že citlivý muž je slabý muž, vytváří v muži úzkost, jež ho nutí neustále si hlídat stav své mužnosti a mužného chování.* Tato přesvědčení pak z mužů vytváří machisty a hrubiány na straně jedné, na té druhé pak tvoří chladné intelektuály. Ani jeden tento pól však nevede k mužnosti a spokojenosti. Naopak způsobuje úzkost a strach z vlastních pocitů, strach z bezmoci a méněcennosti a plodí agresivitu. *Takový muž je typickou obětí společenských norem a zažitých stereotypů* (Špatenka, 2015, s. 45). Ti nejstrašenější jedinci pak bývají nejvíce agresivní. Frustraci si vybíjejí na zaměstnancích nebo rodinných příslušnících. Jejich nespokojenost pak ústí v nespokojenost celých kolektivů či rodinných jednotek. Problém se však netýká pouze dospělých mužů, kteří v dnešní zrychlené společnosti stále tápou v tom, jaké že to vlastně jsou jejich nové role, ale také dospívající generace, které v podstatě chybí pevné mužské vzory, které by je naučily, jak se v dnešním hektickém světě plném složitých mezilidských vztahů orientovat. Chlapci tak tráví stále více času hraním počítačových her a sledování pornografických filmů, díky čemuž v podstatě utíkají z reality do bezpečí virtuálního světa, kde je nikdo neodmítne, a kde mohou být svými vlastními pány.

V teoretické části mé rigorózní práce se zabývám otázkami formování mužské identity, její křehkostí, zranitelností a jejími problémy. V dalších kapitolách se pak věnuji krizím mužské identity v historickém kontextu a krizí mužské role, jež s krizí mužské identity přímo souvisí. V neposlední řadě se pak věnuji otázce otcovství jakožto jedné z nejdůležitějších mužských rolí, která v poslední době prochází velkými proměnami, na které se muži snaží více či méně úspěšně reagovat. Další důležitou oblastí, které se věnuji je pak vztah otců a synů, který je pro vývoj ke zdravé maskulinitě klíčový. Dále pak otevírám téma stereotypů, jež se

týkají mužů, a které z velké části ovlivňují chování samotných mužů a také celé společnosti ve vztahu k nim. Poslední kapitola, na kterou pak přímo navazuje část výzkumná, se pak věnuje vlivu sledování pornografických filmů a hraní počítačových her na utváření mužské identity.

Ve výzkumné části, která je inspirovaná výzkumem známého psychologa Philipa Zimbarda, který se o téma mužství v posledních letech hojně zajímá, se pak zabývám tím, jak současní mladí muži nahlíží na romantické vztahy a do jaké míry je v tom právě hraní počítačových her a sledování porna ovlivňuje, v neposlední řadě mě pak zajímá, jakou roli v tom všem hrají jejich otcové, respektive jakou roli hraje ve schopnosti navazování partnerských vztahů a prožívání neúspěchů v této oblasti to, jak s chlapci otcové komunikují.

Úvodem teoretické části předkládám výzkumné cíle a výzkumné otázky, zabývám se problematikou metodologie a také otázkami etiky ve výzkumu. Na tuto kapitolu pak navazuje samotná analýza a interpretace výsledků výzkumu. Zajímají mne zejména čtyři kategorie a to navazování romantických vztahů, trávení volného času na internetu a hraním počítačových her, sledování pornografických filmů a vztahy s otci.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 IDENTITA – ROZDÍLY V CHÁPÁNÍ POJMU

Definice a pojetí pojmu identita je asi tolik, kolik je autorů, kteří se tímto tématem zabývali. V klasických psychologických teoriích je definována jako základ jáství. Na jednu stranu můžeme hovořit o trvalé esenci lidského sebeuvědomění, utvářené působením různých sociálních a kulturních faktorů, na druhou stranu je nekončícím úkolem a je rozvíjena a formována v průběhu života (Formánková, 2009).

E. H. Erikson uvažoval o identitě jako o vývojovém úkolu. Na základě toho vytvořil tzv. **epigenetický model vývoje**, při jehož tvorbě se nechal inspirovat v psychoanalýze. Zatímco Freud pojímal identitu jako proces, který je založen na identifikaci, Erikson (1999) chápe identitu jako nahromaděnou důvěru v to, že schopnost jedince uchovat si svou vnitřní stabilitu a kontinuitu je vyrovnaná se stabilitou a kontinuitou jeho významu pro ostatní. Oba tyto modely pak slučuje Badinter (2005), která se domnívá, že se jedinec definuje na základě podobnosti s jedněmi nebo na základě odlišnosti od druhých.

Právě Erikson připisuje velký význam tzv. krizi identity, která podle něj hraje nejdůležitější roli při jejím formování. Krize je v jeho chápání způsobena napětím mezi hledáním identity a zmatením rolí. Z toho vyplývá, že toto období nastává v průběhu adolescence, kdy se vyvíjející mládež musí poprat s tím, jak vypadá v očích jiných a také s tím, jak se sama cítí. Jako ve všech osmi Eriksonových vývojových stádiích existuje i u tohoto riziko patologického vývoje. Patologickým vyústěním je podle něj tzv. konfúze rolí, jinak řečeno též zmatení rolí, odmítnutí rolí či identity. Pokud k tomuto dojde, může vzniknout tzv. rozptýlená (difúzní) identita, která se projevuje aktivním odmítáním vymezení sebe samého, navíc se naplno projeví až v dalším stadiu, v mladé dospělosti, jehož hlavním úkolem je vytvoření intimity. Pokud se toto období ubírá patologickým směrem, hovoříme v Eriksonově jazyku o izolaci. Jedinec není schopen navazovat intimní partnerské vztahy a uzavírá se sám do sebe.

1.1 Utváření identity jako celoživotní proces

Podle Bačové (1997) je identita prožívání toho, čím jsme. Prožívání vlastní autenticity, jedinečnosti a konzistentnosti v čase a prostoru, navíc se vždy vyvíjí v určitém kulturním a sociohistorickém kontextu. Identitu jedince je navíc možné podle Bačové (1997) hledat ve třech rozdílných oblastech. Hluboký pocit vlastní totožnosti je oblast první, tou druhou je ztotožnění jedince se svými životními rolemi, třetí oblastí je pak podle ní prožívání příslušnosti k větším či menším společenským celkům.

Tématem identity se zabývá také Říčan (2007), jež považuje budování vlastní identity za velmi náročný úkol, při jehož zdolávání či naplňování se musí jedinec často rozejít s názory, které nekriticky přijal v dětství (od rodičů, vychovatelů), to vše musí kriticky prozkoumat a v případě toho, že s tím nesouhlasí, se s tímto názorovým aparátem musí rozloučit a vytvořit si nový, vlastní.

Spousta autorů zařazuje problematiku identity a jejího hledání a budování do období adolescence. Já však souhlasím s názorem Čermáka, Hřebíčkové a Macka (2003), kteří v tomto kontextu hovoří o procesu celoživotním. Adolescenci chápou jako začátek úvah nad identitou, jejíž formování, hledání či různé krize, o kterých se ještě budu hojně zmiňovat, probíhají od té doby téměř do konce života.

1.2 Teorie formování identity

Kaněčková (in Švarčíková, 2012) tvrdí, že formování maskulinní identity nebo obecně genderové identity, což znamená uvědomění si své mužskosti či ženskosti, bylo předmětem zájmu řady psychologických a později i sociálních teoretiků. Freudova **psychoanalytická identifikační teorie** staví do centra mužský pohlavní úd, který je dle něj hlavním nástrojem sebeidentifikace u dětí v tzv. falickém období. Chlapci se podle Freuda deidentifikují s matkou skrze kastrační úzkosti, strachem ze ztráty penisu se pak chlapci raději identifikují s otcem coby nositelem penisu.

Odlišná teorie genderové identifikace se pak inspirovala behaviorismem a od šedesátých let minulého století se rozvíjela v rámci tzv. **teorie sociálního učení**. Vychází z principu sociální nápodoby a posilování projevů chování, odpovídajících normativnímu vymezení genderové role. Tato teorie byla později od sedmdesátých až osmdesátých let rozpracována dalším směrem **kognitivně vývojové psychologie**, která předpokládá formování určitých poznávacích schémat, na základě kterých dítě poznává okolní svět a samo sebe zařazuje do systému shodných znaků. Jedním ze schémat je například pohlaví a bipolárně rozdělené kategorie pohlavních a genderových znaků.

Vlivnou teorií se pak stala **teorie Sandry Bem** z devadesátých let 20. století o utváření genderu prostřednictvím tzv. optických skel neboli genderových brýlí. Bem předpokládala kulturně zakořeněné předpojatosti o společenském systému, skrze který přistupujeme a reprodukuje určité vzorce myšlení a chování. Mezi tyto předpojatosti podle ní patří jednak genderová polarizace společnosti založená na odlišnostech muže a ženy, která dále vede k další představě androcentricky strukturované společnosti, nebo přirozené představy nadřazenosti muže nad ženou. Bem zároveň nastínila nové směřování genderových identit mimo rámec tradičně pojímaných a zdůrazňovala také tzv. androgynní a nevyhraněnou identitu. Zejména myšlenka androgynně pojímané identity, která stojí na pomezí maskulinní a feminní identity, je zvláště významnou také pro další vývoj genderové výchovy v rámci genderově citlivé pedagogiky (Kaněčková in Švarčíková, 2012).

Podle Adamse (1998, in Šmahel, 2003, s. 37) je identita člověka *„kontinuálním prožíváním totožnosti sebe sama, jeho ztotožněním se s životními rolami a prožíváním příslušnosti k větším či menším společenským skupinám“*. Hlavními funkcemi identity jsou: poskytování vztažného rámce pro porozumění tomu, kdo vlastně jsem, usměřování cílů a hodnot, poskytování pocitu osobní kontroly a posilování konzistence, koherence a harmonie mezi hodnotami, názory a závazky. Podle Bačové (1996, in Šmahel, 2003) je při formování identity velice důležitá aktivní účast jedince. Člověk musí o svou identitu aktivně bojovat,

nebojuje-li, může se mu stát, že jeho identita bude „falešná“, vytvořená pouhým zkopírováním cizích názorů, hodnot a postojů.

1.3 Rozdíly ve formování mužské a ženské identity

Mužství bývá většinou definováno tzv. negací a to skrze to, co muž není. Muž není žena, muž není dítě, muž není homosexuál. Víme tedy, co muž není, málo kdo nám však poví, co muž je. Obtíže mužské identity, identity, kterou můžeme chápat jako společenskou normu, vycházejí z toho, že mužství je založeno na odlišnosti od ženy. Zjednodušeně tedy můžeme mužství definovat jako to, co není ženství. Zoufalství pak přichází ve chvíli, kdy muž subjektivně nepřináší sobě a okolí o své mužnosti dostatek důkazů.

K aspektům, které genderovou identitu ovlivňují nejvíce, řadí Janošová (2008) především rozdílnou socializaci chlapců a dívek. Příčiny této odlišnosti jsou podmíněny jak biologicky, tak společensky, a to rozdílným očekáváním.

Žena se ženou rodí, muž se mužem teprve stává, učí se jím být. Už samotný imperativ: Buď muž!, hovoří za vše. Podle Špatenky (2015) je podstata mužství nepochopena. Vše se točí kolem stereotypů a zarytých přesvědčení a dogmat. Mužskou úzkost podle něj vytváří lživá představa o tom, že pravý muž nesmí být žena, což vychází z přesvědčení, že citlivý a emocionálně zaměřený muž je slabý muž. Muž je celý život utvrzován a formován v představě, že musí ovládat své city. Výsledkem pak ale je jeho citová uzavřenost a citový chlad.

E. Badinter (2005) se zmiňuje o pracích Erika Eriksona, který tvrdí, že získávání identity (společenské nebo psychologické) je složitý proces zahrnující pozitivní vztah začleňování a negativní vztah odlučování. Jak už bylo řečeno, člověk se vymezuje na základě podobností s jedněmi a na základě odlišností s druhými. Také Ruth Hartleyová (1959 in Badinter, 2005) tvrdí, že hoch se vymezuje především negativně. Podle ní můžeme hovořit o tzv. vymezování mužské identity „protikladem“. Být muž znamená nebýt ženský, nebýt poddajný, závislý, zženštilý zjevem ani chováním. Chlapcům se obecně vštěpuje, kým

nesmějí být, aby byli muži. Teprve potom se učí, kým být mají. Mužské je jednoduše to, co není ženské. „*Mužské embryo od chvíle početí „bojuje“, aby nebylo ženské*“ (Badinter, 2005, s. 40).

Také Corneau (2012) hovoří o tom, že žena je ženou již od početí, muž musí být naopak mužem učiněn. První vztah k objektu, první identifikace, probíhá s osobou matky. Chlapec však musí, aby se stal mužem, přejít od této prvotní identifikace s matkou k identifikaci s otcem. Tento přenos identifikace je podle Corneaua (2012) choulostivý a dá se říci, že i nebezpečný.

Také v práci Nancy Chodorow (1978 in Gjuríčová, 1999) se setkáváme s termínem negativní identifikace. Dívka si podle ní buduje svou identitu ve vztahu k matce. Naproti tomu chlapec svou identitu buduje k osobě genderově odlišné a musí se spokojit s negativní identifikací s matkou.

Dítě mužského pohlaví může existovat jen, když se odloučí od matky, od své feminity a od postavení pasivního nemluvněte. Má-li být mužská identita dána najevo, musí sebe i ostatní přesvědčit především o třech věcech: že není žena, že není dítě, a že není homosexuál. Zde pak pramení zoufalství těch, kteří tuto trojí negaci nezvládnou (Badinter, 2005)

1.4 Všichni jsme zprvu ženami

Na embryonální úrovni jsme podle biologů všichni zprvu ženami. Na začátku těhotenství není nikdy patrné, zda se z embrya vyvine jedinec mužského či ženského pohlaví, není to možné rozlišit. Můžeme tedy vyvozovat, že mužské pohlaví je jakási přidaná hodnota, což možná přispívá právě k jeho křehkosti. Na úrovni psychologické to pak může dokazovat fakt, že muž potřebuje neustálé posilování své identity a neustálé utvrzování v tom, že je „pravý muž“, jen díky tomu zůstává stabilní, jistý si sám sebou a psychicky konzistentní.

Na začátku vývoje embrya je pohlavně neutrální zárodečná žláza, která se od sedmého týdne vývoje dítěte začíná diferencovat na mužskou nebo ženskou

formu (Renzetti, Curran, 2003). Vývoj mužských zárodečných žláz pravděpodobně iniciuje chromozom Y, chromozom X pak pravděpodobně nemá na vývoj zárodečných žláz žádný vliv. Jakmile jsou zárodečné žlázy vytvořeny, začíná produkce hormonů, díky kterým je predikován další vývoj plodu. Jsou-li přítomny androgeny (mužské hormony zárodečných žláz), vznikají pohlavní orgány mužské, chybí-li, začnou se utvářet ženské (Karsten, 2006). Také Poněšický (2004) hovoří o tom, že se plod vyvíjí k ženskosti do té doby, než začnou působit mužské hormony. Ztotožňuje se tedy s myšlenkou původního ženství.

1.5 Klíčové období adolescence

Konkrétní časové vymezení a specifikace období adolescence se u jednotlivých autorů velmi různí. V evropské psychologii se adolescence tradičně oddělovala od období pubescence. Pubescence se obvykle ohraničuje časovým intervalem 11 až 15 let, adolescence pak od 15 do 20 (22) let. Pojetí adolescence ve smyslu celého desetiletí se původně rozšířilo na americkém kontinentě, nyní je trend jej používat celosvětový (Macek, 1999). Podle Langmeiera a Krejčířové (2007) trvá období dospívání od 11 do 20 popřípadě 22 let věku. Dělí jej na pubescenci a adolescenci. Přičemž adolescence začíná patnáctým rokem. Vágnerová (2005) hovoří o rané a pozdní adolescenci, přičemž raná končí patnáctým rokem a pozdní končí kolem roku dvacátého. Ve své knize *Vývojová psychologie I.*, z roku 1997, se však přiklání ještě k rozdělení dospívání na pubertu a adolescenci. Macek (1999) rozděluje dospívání na časnou (10-13), střední (14-16) a pozdní adolescenci (17-20 let a déle) a z jeho terminologie budu v práci vycházet.

1.5.1 Charakteristika období pozdní adolescence

Termín adolescence je odvozen z latinského slova *adolescere*, což znamená dorůstat, dospívat, mohutnět (Macek, 1999). Období pozdní adolescence je druhou fází dlouhého časového úseku dospívání (Vágnerová,

1997). Vstup do této životní fáze je ohraničen biologicky, pohlavním zráním. Tělesná proměna podmíněna tímto procesem proběhla již v pubertě (střední adolescenci) a byla doprovázena různými psychickými reakcemi, které tak velká biologická změna vyvolala. Počátkem adolescence je dosaženo důležitého biologického mezníku, je jím první pohlavní styk (Vágnerová, 1997). Mimo důležité biologické mezníky se v tomto období setkáváme se dvěma neméně důležitými sociálními mezníky. Prvním je ukončení povinné školní docházky a druhým je dovršení přípravy na profesní dráhu, následované nástupem do zaměstnání nebo volba dalšího studia. S nástupem na vysokou či vyšší odbornou školu souvisí i další zajímavý fenomén. Zatím co s nástupem do zaměstnání dosáhneme ekonomické samostatnosti, s nástupem na vysokou školu oddálíme tuto skutečnost, což v našich sociokulturních podmínkách znamená oddálení toho být dospělým. Ekonomická nezávislost je totiž v naší zemi považována za jeden z důkazů dospělosti (Vágnerová, 2005). Podle Vágnerové (2005, s. 321) je období dospívání obdobím hledání a přehodnocování, v němž má jedinec zvládnout vlastní proměnu, dosáhnout přijatelného sociálního postavení a vytvořit si subjektivně uspokojivou, zralejší formu vlastní identity. Fáze adolescence má charakter přechodného období a to spíše ve smyslu psychosociálních proměn než proměn biologických, ty, jak jsem již uváděla, proběhly v pubertě (Vágnerová, 1997). Vyjádření tohoto přechodu, jakožto jedné z hlavních charakteristik toho období, lze nalézt i v Eriksonově termínu psychosociální moratorium (Vágnerová, 1997). Moratorium je zde chápáno jako výraz potřeby něco zastavit, něco zabrzdit. Říčan (in Vágnerová, 1997) hovoří o odmítání dospělosti, o kultu nezralosti. V tomto adolescentním moratoriu se objevuje potřeba odkladu, odkladu toho, pro co se adolescent necítí být dostatečně zralý. Dospělost a s ní související zodpovědnost a povinnosti se snaží oddálit a to co možná nejdéle.

Přechodné období mezi dětstvím a dospělostí vzniklo z nutnosti. Role dospělého je nyní mnohem náročnější, neposkytuje tak velkou prestiž, jak tomu bývalo v historii, a neposkytuje ani zcela jednoznačnou identitu. V primitivních společnostech je přechod od dětství k dospělosti zjednodušen, je ritualizován. Načasování rituálu jedinci přesně určí, odkdy začne být považován za dospělého, jakou bude mít roli a status. Jeho identita je jasně vymezena. Přechodné období zde prakticky neexistuje, není potřeba. S rozvojem společnosti však došlo

k odlišnému definování dospělosti a tím i k větší variabilitě a rozmanitě časové lokalizaci různých složek dospívání. Funkcí tohoto období je postupné dosahování dospělosti, přičemž změny v různých oblastech nejsou stejně rychlé, nejsou ani stejně definovány, ani stejně subjektivně prožívány a v každé společnosti mají také jiný význam. Toto přechodné období má za úkol poskytnout dostatek času a možností, aby bylo možno dosáhnout předpokladů stát se dospělým ve všech oblastech, v nichž to současná společnost vyžaduje (Vágnerová, 1997 a 2005).

Adolescence je obdobím pokračování ve vytváření své identity. Dochází spíše k jejímu dotváření a specifikaci jednotlivých složek, protože základní impuls, jímž byl započat tento identitu hledající proces, je časově lokalizován již do období puberty, resp. do období rané adolescence (Vágnerová, 1997). Macek (1999) rozlišuje osobní a sociální aspekt identity. První čerpá z intimní sebereflexe a sebehodnocení, spojuje se s zážitkem „já jsem já“ a odpovídá na otázku „kdo jsem“. Sociálním aspektem identity je pocit začlenění a kontinuity ve vztazích a v čase. Odpovídá na otázky typu „kam patřím“, „kam směřuji“, „odkud pocházím“. Hledání identity však není jen pasivním procesem a pasivním poznáváním sebe sama, ale bývá spojeno i s aktivní experimentací (Langmeier, Krejčířová, 2007).

1.5.2 Tělové schéma jako součást identity

Důležitou součástí adolescentní identity je tělesná složka jedince. Adolescent se svým tělem velice a často zaobírá. Do jisté míry je tento kult těla podporován sociokulturním standardem vysoké hodnoty mládí a fyzické krásy (Vágnerová, 1997). Adolescent je v tomto smyslu v ideální fázi vývoje, jeho tělo je většinou pěkné, někdy dokonce krásné a funguje bez problémů. Jestliže je však v této oblasti nějak znevýhodněn, ať už funkčním nebo estetickým handicapem, jeho identita může být ohrožena. Ohrožena zvýšenou nejistotou a negativním sebehodnocením. Ohrožení jsou i jedinci, jejichž sexuální dozrávání je opožděno. Vágnerová (2005) uvádí, že jejich zevnějšek je sociálně prezentuje jako děti, oni však již dětmi nejsou a s touto rolí se neztotožňují. Nejvíce problémové se to jeví v kontextu nepřilíš intelektuálně disponovaných adolescentů, kdy se takto

nevyzrálý jedinec často stává objektem agresivních tendencí a šikany ze strany vyspělejších vrstevníků.

Tělové schéma je posuzováno tak, jak je hodnoceno ostatními lidmi, někdy může být dokonce i nejdůležitější součástí vlastní identity. Pokud je se sebou jedinec spokojen, což znamená, že splňuje aktuální ideál krásy, vytváří tělové schéma oporu vlastního sebevědomí a podporuje pocity jistoty (Vágnerová, 1997). Adolescent se potřebuje líbit sobě i ostatním proto, aby se ubezpečil o své hodnotě. Někdy se může objevit, zejména pak v rané a střední adolescenci až otrocká konformita vůči stylům svých přátel a to v oblékání, knihách, skladbách či způsobech zábavy (Spock, Rothenberg, 1992). Na druhou stranu jsou tací, kteří touží po tom být originální. Čtou to, co nikdo nečte, poslouchají to, co nikdo neposlouchá, oblékají se tak, jak se nikdo z jejich okolí neobléká.

Zejména dívky, v dnešní době se nebojím říci, že i chlapci, dokáží v tomto směru vyvíjet značnou aktivitu s cílem přiblížit se ideálu, který představují štíhlé a krásné herečky, vypracovaní herci, zpěvačky a modelky. Identifikace s určitým ideálem přináší jistotu, ale na druhou stranu je jen pouhým zjednodušeným řešením v hledání identity a přináší ztrátu vlastní individuality. Jersild (1952, in Hill, 2004) zjistil, že fyzické stránky já jsou u adolescentů nejčastěji označovány za zdroj nespokojenosti. Úprava zevnějšku bývá mnohdy zjevným odrazem nejistoty a hledání sebe sama. Velké nápadnosti v oblékání a celkové stylizaci ukazují na potřebu upoutat pozornost, upozornit na sebe a získat si uznání. V některých případech chtějí pouze provokovat.

V konečné fázi adolescence dochází v tomto směru ke změně a to zejména u inteligentnějších a vyrovnanějších dospívajících, který zaujmout k tomuto problému určitý odstup. Nalezli už nějaký osobní a vyhovující styl a dále nepotřebují kopírovat. Právě v tomto se projeví zrání jejich osobní identity.

1.5.3 *Vlastní vývoj adolescentní identity*

Rozvoj identity je dynamický proces, během kterého jedinec usiluje o nové sebevymezení, hledá jeho smysl i kontinuitu, usiluje o integraci jednotlivých složek své osobnosti, osvojuje si nové kompetence a získává nové role a s nimi spojené společenské postavení (Vágnerová, 2005). Rozvoj identity závisí na dosažené úrovni kognitivních schopností, emoční zralosti a je produktem socializace (Macek, 1999). Adolescenta již neuspokojuje pouhé poznávání okolního světa a stále více se zaměřuje na vlastní osobnost (Vágnerová, 2005).

Důležitým aspektem a fází období přelomu puberty a adolescence je uklidnění a jakoby nalezení nového vztahu k rodičům (Josselson, 1980 in Vágnerová, 1997). Adolescent se cítí dostatečně separován a nemá potřebu si nic dokazovat pomocí demonstrativních projevů, většinou. Jistou roli zde může hrát i fakt, že dospívající začne mít najednou z úplné separace strach a tato úzkost ho přivádí zpět do bezpečí rodiny. V tomto období může sice dojít k jistému kolísání mezi odmítáním a znovupřijímáním rodiny, ale situace se nakonec uklidní a starší adolescent si najde způsob, jak být samostatným a přitom vycházet se svými rodiči. Mladí lidé se musí od rodičů citově oddělit, aby zjistili, kdo jsou a čím chtějí být. Téměř celý dosavadní život kopírovali rodičovské vzory, proto se od nich nyní musí odtrhnout. Dospívající, kteří se snaží emancipovat od rodičů mívají velkou potřebu nalézat kompenzaci v důvěrných vztazích k přátelům téhož věku (Spock, Rothenberg, 1992). Další fází, kterou Josselson (in Vágnerová, 1997, s. 309) uvádí, je tzv. *dosažení úplné autonomizace a vytvoření takové identity, která potvrzuje jedinečnost osobnosti a je alespoň přibližně realistická*. Takováto identita slouží jako mechanismus, který integruje jednotlivé složky osobnosti a reguluje budoucí směřování i aktuální chování a prožívání již téměř dospělého jedince.

Období dospívání je obdobím experimentování. Ani experimentování s vlastní identitou není výjimkou. Adolescent hledá takovou variantu své identity, která by mu nejlépe vyhovovala, což lze podle Vágnerové (2005) považovat za velice užitečné. V následujících životních etapách to již nebude možné, protože dospělost má zcela jiné požadavky.

Adolescent může přijmout určitou identitu, která vyplývá z kontextu rodinného příběhu nebo z kontextu světa, který důvěrně zná a ztotožňuje se s ním (Vágnerová, 1997). Mnozí považují tuto variantu za velmi ochuzující a méně kvalitní než tu, která prochází krizemi a v níž dospívající prosazuje svou vlastní představu. Každý jedinec však není dostatečně kreativní na to, aby si utvořil o sobě jinou představu, než je všeobecně uznávaný model. Někteří si tudíž svou identitu vytváří nápodobou vzorů, které považují za přijatelné. Cesta těchto jedinců k dospělosti se může zdát banální, ale jak uvádí Vágnerová (1997, s. 310), *jediným zklamáním, které je může potkat, je stereotyp a fádnot jejich životního osudu*. Současná společnost však působí v mnoha směrech spíše proti individuální specifičnosti a nabízí mnoho standardizovaných modelů chování. Je vytvářen tlak na konformitu. V době adolescence je takovýmto sjednocujícím prostředím škola.

1.5.4 Diferenciace identity dle pohlaví

Jak je známo, dívky dospívají dříve než chlapci, a to jak po fyzické tak i po psychické stránce. Dívčí potřeba citové závislosti má nejprve tendence v podobě symetrické vazby, tzn. partnerského vztahu. Na konci adolescence se mnohdy objevuje další fáze, potřeba citové vazby a péče o závislou bytost. Vágnerová (1997) uvádí, že bylo zjištěno, že adolescentní dívky se více definovaly prostřednictvím vztahů k lidem a posuzovaly se podle své zodpovědnosti a schopnosti starat se jak o sebe tak o jiné. Dívky dosahují své identity spíše kooperací než soupeřením. U chlapců je to právě naopak, ti jsou spíše zaměřeni na kompetence, výkon a sociální pozici, čehož dosahují spíše soupeřením, více dominancí než submisí.

1.5.5 Adolescentní moratorium a varianty „nezralé identity“

Dospívající, pro které je **status moratoria** charakteristický, a jsou to především dospívající v rané adolescenci, jsou méně flexibilní a méně sebejistí (Macek, 1999). Někteří adolescenti netouží po tom stát se hned dospělými. Snaží se vstup do nové životní etapy oddálit a tím dostávají do mezifáze adolescenčního

moratoria, které se projevuje různými způsoby. Na jedné straně jsou pro adolescenta nové zkušenosti velice lákavé, na straně druhé způsobuje množství nových informací velkou zátěž a chaos. Jedinec se v tom všem najednou nevyzná a má potřebu tento proces alespoň trochu zbrzdit a odložit volbu něčeho zásadnějšího na později.

Další a závažnější variantou psychosociálního moratoria je tzv. **difúzní identita** (*diffusion*), kdy se jedinec nevyzná v sobě samém a vede k četným obranám, jako je například ztráta motivace k veškeré aktivitě, neschopnost soustředění atp. Tito jedinci jsou relativně nezávislí a flexibilní, ke škole mají kritický postoj, k drogám spíše liberální (Macek, 1999). Jinou variantou je tzv. **negativní identita**. Vyznačuje se odmítáním rolí, které nabízí rodina a společnost. Příčiny jsou různé, nevyhovující rodinné zázemí, pocit nedostačivosti, nízké sebehodnocení a potřeba dosáhnout alespoň nějaké identity, byť negativní (Vágnerová, 1997). Macek (1999) dále hovoří o **statusu předčasného uzavření** (*foreclosure*), který je charakteristický kombinací konvenčnosti a rigidity. Jedinci, pro které je typický, jsou se sebou spokojeni, jsou však závislí na autoritách. Mají nízké sebevědomí, bývají spokojeni se školou a striktně odmítají drogy. Nezažívají mnoho osobnostních krizí a preferují konvenční styl života.

Marcia (1980, in Hill, 2004) našel doklady o tom, že s věkem roste **aktivně dosažená identita**, která by měla být typickým stavem pro období pozdní adolescence. Tento proces se však liší v závislosti na genderu a stylu výchovy v rodině v různých obdobích a kulturách. *Identita může mít mnoho aspektů, přičemž všech nemusí být dosaženo ve stejný okamžik nebo jich není dosaženo vůbec* (Hill, 2004, s. 197).

1.5.6 Sebepoznání jako základ identity

Základem identity je sebepoznání. Nejprve je třeba vědět jaký jsem a kdo vlastně jsem, abych mohl uvažovat o své budoucí identitě a rozvíjet se. Ústředním problémem dospívajícího je zjistit, jaký z něj bude člověk, co bude dělat a podle jakých zásad bude žít (Spock, Rothenberg, 1992).

Identita je odrazem vlastního subjektivního hodnocení, do kterého se samozřejmě promítá i hodnocení jiných lidí, které bývá zároveň informací o vlastnostech a kompetencích daného jedince. *Sebehodnocení může být zkreslováno a to tzv. poznávacím egocentrismem, který přičítá vlastní osobnosti jiný význam než všemu ostatnímu* (Vágnerová, 1997, s. 313). Dospívající, který hledá svou identitu, provádí průběžně přezkoumávání svých vlastností a do své identity je integruje či nikoliv. Výsledky sebepoznání nebývají vždy plně akceptovány, což nemusí být nutně negativní. Nespokojenost může být impulsem k hledání lepší a uspokojivější varianty (Vágnerová, 2005).

Generace adolescentů má svou vlastní kulturu, jež představuje generačně typický způsob sebevyjádření (Vágnerová, 2005). Pro velkou část adolescentů je důležitý určitý typ **hudby**, která je v současné době dost diverzifikovaná a představuje široké spektrum hudebních proudů (techno, hip-hop, rock). Společná záliba v určitém typu hudby umožňuje sdílet zážitky a je prostředkem ke kontaktu s vrstevníky. Je přitažlivá svým rytmem, dráždí a aktivizuje. Uspokojuje potřebu odlišení, svobody a alternativního způsobu života. Představuje protiváhu racionálního světa dospělých (Vágnerová, 2005). Dalším výrazem adolescence jsou **graffity**, které právě úzce souvisí s hip-hopovou kulturou. Nedávno jsem slyšela názor mladého muže, který grafity přirovnával k hieroglyfům, k jeskynním malbám, jen s tou výjimkou, že jeskyní se stávají zdi současného industriálního města. Graffity, jak uvádí Vágnerová (2005, s. 418) je *symbolické sdělení o vlastní existenci a o svém vidění světa*. Jeho tvorba je zakázána, funguje jako adrenalinová aktivita, vyjadřuje revoltu vůči společnosti, je projevem okamžitého vyjádření a vyplývá částečně z touhy poznamenat svět svými zásahy a z potřeby potvrzení sebe sama.

Adolescenti mají také velkou **potřebu volnosti a odporu** proti komerčnímu životnímu stylu. Projevem může být návrat k přírodě, ke jednoduššímu životnímu stylu, který je pro dospívající více čitelný a zvládnutelný. Účast v různých ekologických spolcích je jejich projevem radikální snahy o zlepšení světa (Vágnerová, 2005).

Pro adolescenty je velice přitažlivý **virtuální svět**. Je to svět, v němž nemusí odhalovat svou totožnost a mohou experimentovat se svou identitou. Málomluvní se stávají komunikativními, oškliví krásnými, muži se stávají ženami a naopak. Cyberspace, exotická a zvláštní země, může být pro hledání sebe sama nápomocná. Dospívající se potřebuje vypořádat s otázkou své identity, což pro něj mnohdy není lehký úkol, a prostřednictvím „bezpečné“ virtuální komunikace je možné hledat odpovědi na otázky typu „kdo jsem“, „čemu věřím“... (Šmahel, 2003). Jak úspěšně, toť otázka.

Dalším znakem adolescentní identity je **usilování o absolutní řešení**, potřeba neodkladného uspokojení, která se projevuje tendencí zkrátit dobu, která je nezbytná k dosažení cíle na minimum a mění se postoj k budoucnosti. Adolescenti akceptují jen to, o čem předpokládají, že by mohlo mít absolutní platnost, akceptují tudíž to, co je hodnotné a jisté (Vágnerová, 1997). Mnozí adolescenti hledají své vlastní a opravdové ideály, zamýšlí se nad smyslem svého bytí a mají potřebu přesahu svého života. Nebezpečí hrozící v této fázi života představují sekty, které nabízejí to, co adolescentům může chybět: jediná absolutní pravda, záchrana před špatností světa atp.(Vágnerová, 1997).

Mezi 16 a 17 rokem vstupuje dospívající do fáze, kterou Macek (1999) nazývá **obdobím navazování přátelství**. Je to etapa hledání nových pravidel a norem ve vztahu k druhým lidem. Důležitá začínají být blízká přátelství a erotické vztahy, jež přispívají i k uvědomění si zvláštní hodnoty vztahu k rodičům a dalším autoritám. Blízké přátelství je podle Macka (1999) důležitější pro děvčata než chlapce. Dominuje v něm otevřená komunikace, upřímnost a důvěra. Ve střední adolescenci jsou dívky nejvíce emocionálně zaangažovány do přátelských vztahů a bojí se odmítnutí. V adolescenci pozdní, kde se prohlubuje jejich sexuální identita a častěji se objevují vztahy s chlapci, bývá jejich přátelství více reciproční. U chlapců je tomu jinak. Jejich přátelství je více kolektivní a je založeno na zájmech a společných aktivitách. Identifikace se skupinou má mnohem větší hodnotu, než jakou tomu přikládají děvčata. V osobních vztazích začínají být citově zaangažováni právě až v období pozdní adolescence.

Navazování partnerských erotických vztahů se prolíná celým obdobím adolescence. Zatímco v rané a střední adolescenci jsou tyto vztahy mnohdy prchavé a nemají dlouhé trvání, v pozdní adolescenci se stávají přirozeně stabilnějšími a dlouhodobějšími (Macek, 1999). Přátelské i partnerské vztahy jsou pro utváření vlastní identity důležité a nezbytné. V kontaktu s blízkými lidmi si uvědomujeme naši hodnotu, jsme utvrzováni o svých kvalitách, přednostech i nedostatcích, jsme konfrontováni s osobnostmi ostatních a díky tomuto procesu, ne však výlučně jen díky němu, jsme schopni dospět ke zralé a stabilní identitě.

2 KŘEHKOST MUŽSKÉ IDENTITY

Maskulinita je podle Badinter (2005) velice křehká a to zejména od chvíle, kdy se začaly řešit obtíže mužské identity. Podle ní tak od té doby už nikdo netvrdí, že je mužské pohlaví silnější. Naopak. O mužském pohlaví se začalo mluvit jako o slabém a labilním (psychicky i fyzicky). „*Mužské embryo od chvíle početí „bojuje“, aby nebylo ženské*“ (Badinter, 2005, s. 40). Mužská identita je sekundární a proto také křehčí i podle Poněšického (2004) který tvrdí, že muž musí svou identitu potlačovat, protože všechno, co člověk za celý život prožil, se nemůže vymazat a muž si tak musí své mužství neustále dokazovat. To dokládá podle něj záliba chlapců v dobrodružných filmech a knihách, ve sportu nebo v potyčkách, při kterých si chlapci dokazují svou mužnost.

2.1 Muži na špici i okraji společnosti

Křehkosti a zranitelnosti chromozomu Y, potažmo muže, nasvědčuje také fakt, že muži nedominují pouze na špičkách společnosti, ale taky na jejím konci. Pokud bychom si například inteligenci ukázali na Gaussově křivce, bylo by patrné, že jak na chvostu, tak na špici, se nachází právě mnohem více mužů než žen. Příroda mužům poskytuje mnohem větší odchylky a extrémy. Nejvyšší společenské funkce, od těch politických po ekonomické, ale také věznice, ulice (bezdomovci) nebo třeba psychiatrické léčebny, patří právě mužům.

Muži navíc byli a jsou posíláni do války. Muži musejí při ničivých katastrofách dávat všanc svůj život a ochraňovat život dětí a žen. Očekává se to od nich. Proč má ženský a dětský život vyšší cenu než ten mužský? Čechová (2008) si v této souvislosti klade otázku, čím jsou muži pro lidstvo nepostradatelní. Odpověď pak zní: paradoxně právě proto, že jsou postradatelní. Jsou nepostradatelní pro svou postradatelnost.

Také Janošová (2008) je toho názoru, že mužství je ve srovnání s ženstvím pravděpodobně křehčí. Muži se podle ní daleko více obávají ponížení nebo zesměšnění. Na druhou stranu ale nutno dodat, že společnost často klade na muže mnohem vyšší nároky, které jsou podle Janošové (2008) v rozporu s jejich zmiňovanou křehkostí.

Muž má v dnešní společnosti nelehké postavení a je v podstatě řádným oříškem dostát jak společenským, tak vlastním nárokům na roli muže. Muž, podle stereotypů dnešní doby, o kterých bude ještě řeč, musí být úspěšný, musí obstát v konkurenčním boji, musí být ekonomicky soběstačný a co víc, musí se starat o rodinu i o partnerku. Rizika mužského bytí jsou pak jak pracovní, společenská, tak zdravotní. Muži v sobě potlačují emoce, neboť jsou vychovávaní v tom, že muži své city nedávají najevo. To ale vede k tomu, že muži bývají vystaveni existenciálnímu strádání, čemuž jen nasvědčují statistiky suicidií. Ženy se také na rozdíl od mužů dožívají vyššího věku, i když v 50. letech minulého století tomu bylo naopak. Muži bývají mnohem častěji ve vleku závislostí, psychopatologií nebo různých ať už psychických, somatických či psychosomatických onemocnění.

A právě ve chvíli, kdy si muži uvědomili, že jejich postavení ve světě už není tak pevně zakotvené, že už nejsou těmi jedinými a mocnými, začali se svou identitou zabývat a začali o ní pochybovat. Důležité je také zmínit, že současná krize mužské identity, není podle Badinter (2005) zdaleka krizí první

2.2 Další aspekty vývoje mužské identity

2.2.1 Rodina a škola jako důležité činitele při utváření maskulinní identity

Výchova je do značné míry ovlivněna stereotypní představou o mužské roli, jejích atributech, vlastnostech, projevech a způsobech normativně přijímaných projevů chování. Podle Kaněčkové (in Švarčíková, 2012) si však musíme uvědomit, že i přesto, že jsou stereotypy kritizovaným a nežádoucím aspektem, je nutné mít na mysli, že právě na základě genderové stereotypie jsou děti schopné poznávat sociální realitu kolem sebe. Význam stereotypie v dětském věku tedy hraje nezastupitelnou roli, zejména jakožto nástroj formování vědomostní struktury v prvních letech života, ale také jako vodítko či zjednodušující princip při socializaci a uvědomování si své sounáležitosti s určitou skupinou a při přijetí své vlastní genderové role.

Mužský svět je pro chlapce mnohem vyhraněnější než pro dívky. Ve společnosti, kde jsou stále patrné vlivy patriarchy, jsou na chlapce kladeny často vyšší nároky, jsou vystaveni vyšším očekáváním a pochopitelně také větším nárokům na konformitu své genderové role. Pro formování maskulinní identity hraje podstatnou roli také mužský vzor, nejčastěji tedy otec, který se buď podílí, nebo nepodílí na výchově. V případě, že se otec ani jiný mužský vzor nepodílí, může u chlapců docházet k přijímání značně vyhraněných maskulinním projevů v důsledku absence nabídky různorodých vzorů mužské role. Role otce je tedy jedním z důležitých faktorů pro formování maskulinní identity, který poskytuje dítěti do jisté míry vzor, ať už kladný či záporný.

2.2.2 Hračky a hry

Vedle přímého vlivu rodiny hrají významnou roli při formování mužské identity také další socializační aspekty. Za zmínku stojí dětské oblečení, jeho barva či jiná typická charakteristika, hračky, formy dětských her, dětské pohádky nebo média. „V důsledku stereotypně předkládané sociální reality se také dítě a

jeho identita formuje pod daným úhlem schematického rozdělení na mužský a ženský svět“ (Kaněčková, in Švarčíková, 2012, s. 278).

Jedním z důležitých aspektů, při formování identity, jsou hračky, které podporují pohybový, smyslový, rozumový i citový vývoj. Zároveň se podílí na rozvoji společenských postojů a přejímání určitých společenských norem. Dětský průmysl, který vystavěl svůj business na typicky dívčích a chlapeckých hračkách, jež se odlišují nejen barvou, funkcí, účelem, ale také společenskou diverzifikací, má na produkci genderové stereotypie bezpochyby významný podíl. Chlapecké hračky většinou potvrzují zakořeněnou představu o typicky mužských vlastnostech a zájmech. Většinou jde o hračky v kontextu techniky či agrese, jako jsou autíčka, bagry, stavebnice, zbraně. Hračky pro chlapce více podporují nejen zvědavost, vynalézavost a manipulační dovednosti, ale také třeba soutěživost a agresivitu. U chlapců se také mnohem striktněji nepřipouští genderová variabilita hraček. Pokud budeme hovořit o škole, tak v této instituci jsou kupříkladu velmi silně genderově zatíženy učebnice. Maminky se většinou starají o domácnost, tatínkové opravují auta. Maminky vaří, tatínkové vyměňují žárovky atp.

3 KRIZE MUŽSKÉ IDENTITY V DĚJINÁCH

Krise mužské identity je relativně nový pojem, který se poprvé začíná objevovat v 70. letech minulého století. V té době totiž vyvrcholil ústup tradičního modelu mužství a mezilidské vztahy a s nimi spojená mužská role začínají procházet zásadními změnami.

Jako první se úvahami o mužích začali zabývat američtí představitelé humanitních věd. Radost z odhalování však v létech osmdesátých vystřídala nejistota, vyvstaly totiž pochyby o mužově podstatě. Do té doby si totiž byli muži natolik jistí tím, kým jsou, že nikoho nenapadlo zabývat se jejich identitou. Když se ale ženy začaly oprošťovat od svých tradičních rolí a začaly se prodírat do ryze mužských oblastí, rozplynula se univerzální mužská charakteristika a tím také nastal relativní konec nadřazenosti muže nad ženou.

Podle Komárka (2012) nastal soumrak mužsky dominovaného světa už koncem druhé poloviny 19. století, paradoxně v době, kdy se zdál být v největším rozkladu. Je ostatně známo, že v každém excesivním jevu již vězí seménko rozkladu, nejinak tomu bylo i v případě maskulinity. Psychika mužů období romantismu ještě byla proložena občasným pláčem či odkazem kadeře vlasů přátelům na památku, jak vzletně popisuje Komárek (2012). Muž romantické éry se běžně vodil pod paží se svými přáteli, city a hnutí mysli bývaly vhodnými tématy pro diskusi či předlouhé dopisy. Po roce 1850 však dochází k výraznému posunu. Do módy se dostává muž činu. Bylo to právě 19. století, které začalo akcentovat maskulinní ctnosti – průmyslovou podnikavost, autoritativní otcovské a šéfovské dominance, tvrdost nebo pečlivé dbání na čest. Nový „hrdina“ je praktický, samostatný, pokrokový.

Historička E. Badinter však přichází s teorií, že krize mužství proběhly v Evropě již v 17. a 18. století a to v Anglii a Francii. Na přelomu 19. a 20. století pak podle ní v celé Evropě a Spojených státech. V obou případech měly tuto krizi „na svědomí“ silné emancipované ženy. Tato přeměna tradičního modelu a chápání uspořádání mužského a ženského světa, vyjadřovala potřebu změny dominantních hodnot a byla následkem ideologických, ekonomických i společenských převratů. Vše se pak odrazilo ve změnách v organizaci rodiny a práce.

Dřívější krize se však od té dnešní odlišují mírou společenského dosahu. Ty, které proběhly v 17. a 18. století, postihly pouze vládnoucí třídy, aristokracii a buržoazii, krize století devatenáctého našla ventil v obou světových válkách a ta dnešní se pak dotýká celé společnosti. V Česku pak došlo k „první“ krizi mužské identity mnohem později a to až po roce 1989.

3.1 Patriarchální muž

Renzetti a Curran (2003) definují patriarchát jako „pohlavně-genderový systém, ve kterém muži zaujímají nadřazené postavení vůči ženám, a ve kterém

jsou vlastnosti a činnosti vnímané jako mužské hodnoceny výše než ty, které jsou vnímány jako ženské.

Typický patriarchální muž se účastnil veřejného života a v rukou měl politickou i hospodářskou moc. Žena se starala o děti, muže a domácnost, a nemohla se plést do mužských záležitostí. Role mužů a žen byly jasně dané.

Podle Badinter (2005) patriarchální společnost zplodila „zmrzačeného“ muže, jehož identita byla budována principem odlišování namísto identifikace. Situaci ještě zhoršila průmyslová revoluce, která synům odvedla otce. Muži již nezastávali svou práci doma, ale odešli do továren. Muže přestali utvářet muži. Synům začaly chybět identifikační vzory. Práce dříve považována za typicky mužskou se stala v širším měřítku vhodnou i pro ženu. Společnost se začala členit a individualizovat. To vedlo k větší variabilitě rolí žen a mužů, jímž se bylo nutné přizpůsobit. S proměnou požadavků na role mužů a žen se začala pozvolna měnit také představa o jejich ideální podobě (Janošová, 2008).

3.2 První krize mužství - 17. a 18. století ve Francii a Anglii

První zpochybňování mužské role a s ní související identity mají podle Badinter (2005) na svědomí francouzské preciózky. Vrchol tamní preciozity můžeme datovat do padesátých a šedesátých let 17. století a za jejím vznikem stojí reakce na hrubost dvořanů Jindřicha IV. Preciózka byla ženou emancipovanou, která začala převracet tradiční společenské hodnoty a začala prosazovat nový ideál ženy. Ženy, která bude mít právo na společenský vzestup a důstojnost. Nová pravidla převzalo jen málo mužů, preciózů. Ti převzali ženskou vyumělkovanou módu, dlouhé paruky, pera, mušky, parfémy, rtěnky. Chovali se civilizovaně, galantně a jemně. V tzv. lepší společnosti se ženské hodnoty dostaly do popředí natolik, že se v následujícím století zdály dominantní.

Krizi mužství v Anglii doprovázelo přehodnocování tradičních rolí. Ženy chtěly, aby muži byli jemnější. Nový anglický muž se tak v reakci na to stal malicherným, ješitným a exaltovaným jako žena. Tomuto vývoji pak učinila přítrž revoluce roku 1789. Ženy byly vyzvány, aby se nepletly do mužských záležitostí, a

zakazovala se jim jakákoli jiná role, než role matky a hospodyně. Tento dualismus pak přetrval skoro sto let, než přišla nová krize maskulinity a to podle Badinter (2005) krize daleko rozsáhlejší a hlubší než ta předchozí.

3.3 Druhá krize mužství - přelom 19. a 20. století

Krize na přelomu 19. a 20. století zasáhla jak Evropu, tak Ameriku. Na scénu opět vstupují feministické požadavky, život lidí se začíná měnit a s tím se postupně začíná probouzet mužská úzkost. Muži začínají být nespokojení, cítí totiž, že žena si bude chtít dělat věci po svém, a to se jim nelíbí. Jejich identita se ocitá v ohrožení, stejně jako „nalinkovaný“ každodenní život.

Vyústěním krize maskulinity byla válka, která jí na chvíli zahнала. Muži mohli podle Badinter (2005) opět sami sobě dokázat, že jsou dostatečně mužní. Mnoho z nich dokonce nabylo dojmu, že je problém krize maskulinity vyřešen, bohužel mylně. Po druhé světové válce se totiž mužnost opět ocitá před problémem zvaným nejistá identita.

3.4 Krize mužství ve 20. století

V západních zemích začali muži svou identitu řešit v reakci na ženské hnutí šedesátých let. Do té doby byla role mužů relativně pevně zakotvená a určená. Muž tvrdě pracoval, zvládal každodenní obtíže, živil rodinu, účastnil se veřejného života. Typ „tvrdého muže padesátých let“ však vzal v reakci na feministické hnutí za své. Muži se od té doby museli smířit s tím, že se vydají na cestu, díky níž teprve objeví a rozvinou podstatu svého mužství, velmi odlišnou od cesty, kterou šli jejich otcové (Biddulph, 2007).

Zajímavý je ale také pohled Dudové (2005), která tvrdí, že i přes mnohé změny, ke kterým v druhé polovině minulého století došlo, a které se týkaly postavení žen ve veřejné sféře, je i nadále převážná část významných postů v politice či v čele velkých organizací, v rukou mužů. Mužská nadvláda je tak podle

ní stále patrná a to i přesto, že se muži mocní necítí a to zvláště pak ve sféře individuální a interpersonální.

Chlapcům dnes navíc více než kdy jindy chybí otcové nebo ještě lépe řečeno mužské vzory, na základě kterých by chlapci měli cestu k tvorbě své identity značně ulehčenou, a bez kterých je to ve své podstatě téměř nemožné, tedy pokud bychom hovořili o vývoji mužské identity nepatologickým směrem.

4 PROMĚNY MUŽSKÉ ROLE

Roli můžeme podle Hartla a Hartlové (2000) chápat jako chování, které je pro jedince v určitém postavení vhodné a žádoucí a jako předpokládaný způsob chování jedince v určité sociální situaci.

4.1 Historický kontext

Ruku v ruce s vývojem společnosti se také vyvíjel význam otce a jeho postavení v rodině. Chmelařová (2008) hovoří o tom, že až zhruba do konce 18. století vládla v evropských rodinách pevná mužská ruka. Muž pracoval doma, na trhu nebo v obchodě, kde byly vždy přítomny i děti, které se tímto způsobem identifikovaly s mužskou, ale i ženskou rolí. To vše bylo ještě před vypuknutím průmyslové revoluce. Jak už jsem uváděla, příchodem průmyslové společnosti došlo k významným změnám. Otec odcházel mimo domov a začal své tradiční role ztrácet. Pozice otce byla oslabována a zároveň s tím dostává rodina zcela nový charakter. Z otce se stává osoba, kterou děti vidí velmi zřídka, a jejíž výchovný vliv na potomky se značně oslabuje. Společnost pak podle Chmelařové (2008) nabývá chybného přesvědčení, že ženy disponují všemi vlastnostmi, kterými jsou schopny uspokojovat potřeby především malých dětí lépe než muži.

Muži se začali realizovat mimo domov a zároveň tam také začali hledat smysl svého mužství. Hodnoty domova pro ně ztrácely na významu a důležitější než rodičovství začaly být individuální ambice a pracovní úspěch. Otcovství se pro ně stalo méně důležitou sociální rolí. Ještě ve 20. století tyto efekty z doby industrializace přetrvávaly a to v tom smyslu, že se muži angažovali v práci a vydělávali na chod rodiny, málo už se ale pak angažovali jako rodiče.

Také podle Janošové (2008) tráví muži s rodinou mnohem méně času než ženy. Současným trendem je neustálé zvyšování počtu hodin trávených v zaměstnání, což možná i souvisí s neuvadajícím tlakem, který muži velí, aby finančně co nejlépe zajistil rodinu. Vlivem tohoto trendu však téměř vymizelo domácí kutilství, které tvořilo významné pojítko mezi mužem a jeho synem. Jak říká Janošová (2008) otec se stává pasivním členem domácnosti, jehož

protipólem je velmi aktivní a angažovaná matka, která řídí domácnost. K nejasnému vzoru otců a nejasnosti samotné role při výchově dětí pak přispívá i skutečnost, že se obvykle nepodílejí na činnostech intimního charakteru.

4.2 Význam proměny mužské role

Otec kdysi pro své děti, zejména pak pro svého syna, představoval důležitý model, který bylo možno napodobovat, a se kterým se bylo možno identifikovat. Otec syna připravoval na budoucí život, zejména tím, že mu umožnil spolupracovat na fungování rodinného „businessu“ (Yablonsky, 1995). V dnešní společnosti však tento systém již dávno nefunguje a nahrazuje se jinými, dá se říci umělými činnostmi (cestování, sport). Se vztahem otec a syn, jež byl v minulosti mnohem dynamičtější, to však má pramálo společného.

V současné době dochází mezi otci a syny podle Yablonského (1995) k odcizení. Otcové mají na děti málo času a právě proto je velmi důležité pěstovat citový vztah. Otcové by se měli stát milujícími otci, schopnými se vcítit a své emoce dávat najevo.

4.2.1. Jak ženy ovlivnily změnu mužské role

Hnutí za větší rovnoprávnost mužů a žen ovlivnilo jak fungování rodiny, tak celé společnosti. Stále více žen začalo dosahovat vysokého postavení a stávaly se vlivnými ve všech oblastech profesního života, což byla kdysi výhradní dominanta mužů. Stalo se to, že i ženy začaly denně odjíždět z domova za prací a jejich roli v domácnosti, potažmo roli, která je předurčovala k péči o děti, museli začít zastávat muži. Stejně tak jako se měnila role otcovská, začala se měnit i ta mateřská a jak uvádí Yablosky (1995) mnohé prvky citové výchovy přestaly být pouze mateřskou záležitostí a staly se také součástí moderní otcovské role.

4.2.2 Vliv psychologie na pohled otcovské role

Od počátku 20. století byly teorie rodičovství ovlivňovány Freudovou psychoanalýzou, jehož následovníci se v hojně míře zabývali vztahem matky a dítěte a z této dvojice pak učinili stěžejní téma svých úvah. Otec byl v jejich tezích často opomíjen, ačkoliv Freud jej ve svých původních teoriích za důležitý prvek ve výchově či vývoji dítěte pokládal. Neofreudiáni nicméně předpokládali, že vztah matka – dítě je nenahraditelný, výlučný a z velké části instinktivní. V duchu těchto hypotéz se pak zrodil tzv. kult mateřství, který způsobil, že otec býval ve vztahu k dítěti významně podceňován. Hovořilo se o tom, že ženy jsou od přírody lepšími rodiči a co víc, že jsou pro děti důležitější než otcové. V období poválečném pak tehdejší společnost v těchto teoriích utvrdil Bowlby a jeho teorie attachmentu. Nutno ale říci, že sám autor posléze uznal, že uvažoval chybně, když opomíjel důsledky absence otců ve výchově dítěte. Kult mateřství si udržel značný vliv po velkou část 20. století a v naší kultuře je bezesporu hluboce zakořeněn dodnes. I přesto naštěstí z řady novodobých výzkumů víme a snad to ví i větší část naší společnosti, že otec je významný již od narození dítěte a je schopen mu poskytnou stejnou péči jako matka (Chmelařová, 2008).

5 ABSENCE OTCE A JEJÍ VLIV NA UTVÁŘENÍ MASKULINNÍ IDENTITY

„Absence otce způsobuje ztrátu vnitřní struktury, a tím se stává esencí negativního otcovského komplexu. Jedinec, který má negativní otcovský komplex, má dojem, že nemá vnitřní strukturu. Jeho myšlenky jsou zmatené, dělá mu stejné potíže, když si má stanovit nějaký cíl, jako když si má vybrat, rozpoznat, co je pro něj dobré, a určit své vlastní potřeby. Všechno má v sobě smíchané: lásku s rozumem, sexuální choutky s prostými citovými potřebami. Někdy mívá problémy se soustředěním, přitahují ho nejrůznější okrajové nepodstatné detaily, a co je horší, nezvládá organizovat své vjemy. V podstatě si nikdy není ničím jistý“ (Corneau, 2012, s. 42).

Podle mnoha studií vřelý a cituplný vztah mezi otcem a synem posiluje u syna rozvoj mužské identity. Důležitá je však bezesporu i kvalita tohoto vztahu. Otec může být přítomný, ale pokud participuje pouze pasivně, což znamená, že přijde domů z práce a lehne si na pohovku, a nepodílí se na chodu rodiny, pak jeho syn dost možná zůstane také pasivní a nebude se umět v životě prosadit.

Jak zmiňuje Corneau (2012), mlčení otců narušuje křehkou sexuální identitu synů. Osobnost se totiž utváří a diferencuje prostřednictvím série identifikací. Aby člověk mohl být ve shodě sám se sebou, musí být ve shodě ještě s někým, u koho najde společný prvek. Zprvu se utváří tedy tím, že imituje druhé. Freud v této souvislosti hovoří o primární představě, Jung pak tuto vrozenou tendenci nazval archetypem. Pokud otec chybí, vývoj ke zdravé maskulinitě je narušen.

5.1 Výzkumy týkající se vztahu otec – syn

Z výzkumu Steva Biddulpha (2007), jenž sbíral data po celém světě, vyplývá, že zhruba 30% mužů se svým otcem vůbec nemluví. Jejich vztah neexistuje. Dalších asi 30% mužů má vztah s otcem komplikovaný. Přibližně dalších 30% své otce navštěvuje nebo jim alespoň telefonuje, účastní se rodinných setkání, nikdy s ním však nediskutují na hlubší téma, nesvěřují se mu. Přátelský vztah s otcem má podle výsledku výzkumu méně než 10% mužů. Jen takové malé procento synů považuje vztah s otcem za hluboký a trvalý. Tyto výsledky nejsou příliš povzbudivé vzhledem k tomu, že synovo mužství je založeno na otcově mužství. Pokud muž bojuje se svým otcem, bojuje v podstatě i se sebou samým, se svou vlastní mužskostí.

Corneau (2012) pak zmiňuje studie, provedené ve Spojených státech a v Norsku, které podle něj jednoznačně poukazují na to, že **chlapci v prvních dvou letech života absolutně potřebují otce**. Tyto studie vyvracejí mylnou představu psychologů minulých let, podle které otec začínal plnit svou funkci od třetího započatého roku dítěte. Podle zmiňovaných studií byl společným rysem

zkoumaných chlapců nedostatek otcovské péče ba její absolutní absence během prvních dvou let života. Jednalo se o děti vojáků, námořníků nebo děti opuštěné ve velmi útlém věku. U těchto hochů se projevil podobně atypický vývoj jako u sirotků nebo u synů z rodin s jedním rodičem, kteří neměli ani jinou náhradní otcovskou postavu. U všech těchto synů se podle studií vyskytly nedostatky v oblasti sociální, sexuální, morální nebo kognitivní. Chlapci, kteří postrádali otce, když byli mladší dvou let, se později ukázali jako méně důvěřiví a snaživí, trpěli většími pocity méněcennosti, než hoši, kterým chyběl otec od tří do pěti let.

Také Zoja (2005) tvrdí, že vztah mezi otcem a dítětem vzniká již v prvních měsících života. Otcova autorita se podle něj demokratizovala a jeho moc se v mnoha ohledech rozplynula, ale naše nevědomí prostě během několika málo generací nevymaže to, co jej ovládalo po tisíciletí. Podle něj sice zřejmě směřujeme k novému uspořádání, nicméně západní společnost, přinejmenším ve svém nevědomí, zůstává patriarchální společností.

Výzkumem vztahu otec – syn se zabývala i Burgessová (2004), která v roce 1995 studovala dospělé Brity ve věku 18 až 45. Autorka zjistila, že každého pátého respondenta z nejmladších věkových skupin jejich otec nikdy nechválil, a více než 30% mužů uvedlo, že si nepamatují, že by je kdy otec objal nebo je políbil. 15% z nich dále uvedlo, že je ani jejich matka nikdy neobjímala ani nelíbala. V obtížné situaci se pak dva ze tří obraceli na své matky, ale pouze každý sedmý šel za svým otcem.

Na základě identifikace, pozorování a napodobování otce ze strany syna, se syn učí vytvářet vztahy a postoje k jiným mužům. Pokud ale syn nemůže věřit svému otci nebo pokud otec není v rodině přítomen či se vyskytuje jen zřídka, syn s velkou pravděpodobností nebude věřit ani ostatním starším mužům. Jak uvádí Biddulph (2008) pokud je otec chladný a tvrdý, může se stát, že bude syn nepoddajný vůči autoritě. Pokud má otec přehnané nároky, může se stát, že syn se bude vždy a všude snažit zapůsobit na starší authority.

5.2 Otcova láska

Je-li to, po čem člověk touží, v našem případě je to otcova láska, nedosažitelné, dochází k deformaci. Není-li pak naplněna potřeba uznání, stane se posedlostí. Hezky to demonstruje příklad: „*Vidíš, táto? Vidíš, co dokážu?...* „*Ale synu, nemohl bys být ještě lepší?*“ (Biddulph, 2007). Otcova láska bývá často více podmíněná a povzbuzuje dítě v jeho konání: „*Jestli se ti podaří to a to, dám ti, co si budeš přát!*“ „*Tato přítomnost prvku „podmíněnosti“ se ukazuje jako velmi důležitá v rozvoji smyslu pro zodpovědnost, odhodlání překonat sám sebe a naučit se respektovat hierarchii; ovšem nebude působit pozitivně, pokud nebude vyvážena citem, který dospívající skutečně potřebují*“ (Corneau, 2012, s. 25).

V psychice dítěte hraje potřeba lásky a uznání důležitou roli. Necítí-li dítě, že ho má někdo rád či mu to někdo nedává dostatečně a hmatatelně najevo, může to mít na jeho vývoj negativní vliv. Biddulph v této souvislosti popisuje, co zažil: „*Viděl jsem maličké děti v kalkatských chatrčích tančit pro rodinu a přátele, za což byly odměněny vřelým potleskem a objetím. Viděl jsem také australské děti, jak přinesly domů vysvědčení z drahých soukromých škol a jejichž obličeje dychtily po chvále, ale od na výkon zaměřených rodičů se jim dostalo jen chladného a kritického zhodnocení.*“ A dodává: „*Dívám-li se na své vlastní děti, mám někdy nezvladatelné nutkání obejmout je a vychvalovat až do nebe - ne proto, že by se nějak lišily od kterýchkoli jiných dětí (nebo protože jsou „moje“), ale proto, že to jsou úžasné mladé lidské bytosti*“ (Biddulph, 2008, s. 41-42). Corneau (2012) pak hovoří o tom, že když otec připouští své vlastní nedostatky, otevírá dítěti reálný svět, kde se od něj neočekává jen dokonalost. Svět, kde vykonávání moci neznamena ponižování, kde je soutěživost a rivalita zdravá a kde schopnosti přinášejí radost, nikoliv odcizení.

5.3 Absence mužských vzorů

Vágnerová (1998) hovoří o tom, že v moderním západním světě v současné době neexistuje shoda týkající se ideální podoby mužské role. Určitý

vliv na to může mít i fakt, že dnešní doba neposkytuje vzory, které by posilovaly základní archetypální mužské vlastnosti, a které by mohly vést ke zdůraznění potřeby lepšího uplatnění u chlapců. Také podle ní je dnes výchova chlapců svěřena zejména do rukou žen. Stejně pak hovoří i Matoušek (1997), který tvrdí, že jsme civilizací, kdy otcové opouštějí děti a nechávají je v lepším případě v rukou matek či placených profesionálů, v tom horším případě je pak nechávají napospas vrstevnickým skupinám. Chlapcům chybí mužské vzory a my se pak nemůžeme divit tomu, že se při tvorbě své mužské role obracejí ke stereotypním a mnohdy i nerealistickým obrazům mužů, které nacházejí zejména v médiích a na internetu. Je ale pravdou, že se za posledních deset let doba změnila a také na poli pečovatelském došlo k viditelným změnám. Kupříkladu Večerková (2012) došla ve své diplomové práci k zajímavým závěrům. Muži se podle ní v posledních letech mnohem více zapojují do péče o děti, komunikují s nimi a nebojí se jim dávat najevo lásku a náklonnost. Je ale pravdou, že tento trend stále nemůžeme pokládat za celoplošný, procházející všemi sociokulturními vrstvami. V mém výzkumu, o kterém budu hovořit posléze, jsem dospěla k poznatku, že dospívající chlapci vnímají povětšinou vztah se svými otci jako dobrý, přátelský, někdy jako perfektní, paradoxem však je, že i přes tyto dobré vztahy chlapci uvádějí, že s nimi otcové téměř nehovoří, nebaví se s nimi o intimnějších věcech, nedávají jim rady do života. Zde se pak nabízí spekulace, zdalipak si dospívající chlapci své otce občas spíše neidealizují, než aby předkládali jejich reálný obraz.

Výchova chlapců je obecně náročnější a problematičtější než výchova dívek a zároveň to mají mnohdy chlapci při výchově mnohem těžší a náročnější. Jsou totiž vedeni k neustálé soutěživosti, k potlačování emocí a také k větší sociální konformitě. Biddulph (2007) v této souvislosti hovoří o tom, zda vůbec umíme chlapce vychovat v dospělé muže tak, aby se necítili ohroženi a měli by rádi život. Muži se podle něj v dnešní době nacházejí na rozcestí a je jen na nich, aby zhodnotili, jaké síly omezují jejich životy.

6 OTCOVSTVÍ – DŮLEŽITOST ROLE A JEJÍ ÚSKALÍ

Otcovství je instituce, která, jen v průběhu modernity, vykazuje několik modelů, respektive prošla několika fázemi, obměnami. V počátcích byl otec morální autoritou a to nejen pro své děti, ale také pro manželku. V této roli navíc působil jako reprezentant rodiny na venek, respektive ve veřejné sféře a měl také roli kontrolní autority, která celou rodinu zajišťovala a ochraňovala. Později se úloha morální a kontrolní autority rozšířila na požadavek být mužským rolovým modelem nebo chcete-li vzorem svým potomkům. Vzorem chování pro syny a reprezentantem mužství pro dcery. Nejpodstatnější rolí nicméně stejně zůstávala role živitele, neboť za autoritu i rolový model mohl být považován pouze ten otec, který byl schopen rodinu uživit (Fafejta in Švarčíková, 2012).

6.1 Deinstitutionalizace otcovství

Sociální instituce lze chápat jako návody k jednání. Díky institucím víme, jaké sociální role jsou nám přisouzeny, umožňují nám hrát sociální role správně, čímž nám usnadňují sociální interakce. Skrze instituce se dle Fafejty (in Švarčíková, Kohoutová, 2012) formuje naše vědění o světě i o sobě samých. Jsou vlastně jakýmsi know-how, díky kterému je naše jednání srozumitelné a zobecnitelné. Díky institucím víme, jak máme v těch či oněch situacích reagovat, co očekávat, nebo dokonce jak se cítit, neboť instituce spoluformují naše pocity a emoce. Fafejta dále zmiňuje, že vztah otce k péči o děti byl definován skrze svou exterioritu. Otec své děti a manželku ochraňoval, popřípadě určoval pravidla chování, ale jen jako vnější faktor, skrze manželku. Byl jakýmsi otcem v zastoupení. Tradiční moderní středostavovská otcovská maskulinita se vyznačovala tím, že ač byl otec coby morální autority všudypřítomný, do konkrétního fungování rodiny příliš nepromlouval. Ještě v padesátých letech 20. století populární dětský psychoanalytik Winnicott zdůrazňoval, že otec ztělesňuje v očích dítěte zákon, sílu, ideál a vnější svět. V tomto pojetí otec vlastně ani nemohl být příliš často přítomný doma, protože pak by nemohl reprezentovat onen reálný svět mimo domov. Primárním a většinou i jediným pečovatelem v té době

byla matka, a jak už bylo řečeno, otec sice vstupoval do výchovy, ale většinou skrze ni.

Otcovství je v současné době velmi křehkou institucí a narůstá počet otců, kteří nejsou schopni zapadnout do představ, které si právě jejich sociální okolí s otcovstvím spojuje. Zaměření na kariéru na úkor dětí dnes již nelze ospravedlnit živitelskou rolí, naopak omezit živitelskou roli ve prospěch pečovatelského otcovství je také sociálně těžko obhájitelné. Otec by tedy měl naplňovat nejen roli živitele, ale ve stále větší míře i představu pečovatele, což může v konečném důsledku vést k tomu, že nebude ani jedním.

6.2 Měnící se otcovství

K většímu zapojení otců podle Fafejty (in Švarčíková, 2012) přispělo prodloužení víkendu o soboty. Otec totiž začal s rodinou trávit více času a začalo se také s větší intenzitou hovořit o tom, že by měl sám aktivně přispívat k výchově dětí a chodu rodiny. To však nebyla jediná změna, která přispěla k postupným změnám v chápání otcovské role. Pominout nelze ekonomické důvody – mužův příjem sice nemusel začít klesat, nicméně náklady na rodinný život rostly. Tím se začalo měnit i postavení žen, které byly stále častěji do ekonomických procesů a opomíjet nelze ani emancipační požadavky ženských hnutí. Výsledkem byla vyšší zaměstnanost žen, díky které se otcové začali postupně podílet na každodenním chodu rodiny. Narůstající rodičovská aktivita mužů tedy nabyla nutně dána touhou otců samotných, ale byla do určité míry vynucena sociálně-ekonomickými změnami. Nároky na otce se v tomto ohledu začaly zvyšovat, nikdo z něj však nesejmul povinnost být živitelem. Mohlo by se sice zdát, že s rostoucími nároky se síla instituce otcovství upevňuje, ale není tomu tak. Důkazem je narůstající počet otců, kteří nejsou schopni nebo ochotni starat se o děti, popřípadě jim to není umožněno. Patrně nikdy v historii proamerické civilizace nežilo tolik otců bez svých dětí, jako je tomu nyní. Zároveň se ale objevuje i trend naprosto opačný. Nikdy totiž jako v současnosti tolik otců aktivně každodenně nepečovalo o své děti již od narození jako v současnosti. Jsme tedy svědky dvou zcela odlišných procesů, jakéhosi schizmatu otcovství. Navíc nikdy předtím v moderní době nebylo tak snadné rezignovat na jakoukoli podobu otcovské role. Důkazem budiž

stav, kdy narůstá rozvodovost a zároveň jsou v drtivé většině případů děti po rozvodu svěřovány do výhradní péče matek, i když i tento trend se v posledních měsících, či letech, snad i z nařízení Evropské unie, mění.

6.3 Nepřiměřené požadavky

V současné době často hovoříme o aktivním a pečujícím otcovství, které má ovšem i své stinné stránky. Objevují se totiž nároky, kterým mnozí otcové nejsou schopni nebo ochotni dostát, na druhou stranu, ne vždy je zvýšená otcovská pečovatelská aktivita chápána a vítána, jak ze strany matky, tak i ze strany dalších lidí, jako je širší příbuzenstvo či zaměstnavatel. Odvrácenou stranou otcovství je diskurs, který chápe otcovství jako sociální roli, kterou muži obecně hrají nedostatečně. Ekonomicky již nejsou schopni rodinu výlučně zajistit, zároveň se nejsou schopni plnohodnotně zapojit do péče o děti. Někteří tak nakonec na otcovskou roli rezignují, což v konečném výsledku jen posiluje situaci, kdy jsou matky považovány za standardní rodiče a síla instituce mateřství je oproti instituci otcovství dále upevňována. Nestačí být pouze živitelem. Otec by se měl podílet i na péči, což není dáno jen změnami pohledu na otcovství, ale proměňuje se i chápání dětských potřeb. Ovšem otcové jsou často po narození dítěte nuceni své živitelské úsilí zvýšit, takže mají ve skutečnosti na rodinu méně času, než měli předtím. Otcové se tak mohou dostat do několika nepříjemných situací. Jsou přesvědčení, že nedělají nic špatně, když přes týden pracují a o víkendech se věnují rodině, což odpovídá konceptu ze sedmdesátých a osmdesátých let. Ovšem s tímto stavem nemusejí být spokojeny partnerky, které po svém muži požadují větší angažovanost v rodině, zejména co se každodenní péče o domácnost a děti týče. Mnozí otcové vlastně ani nevědí, jak o děti pečovat. Jejich vlastní otcové jim většinou v péči o děti nebyli vzory a je tedy logické, že si s tím neví rady. Muži totiž obecně nejsou vedeni k pečovatelské roli, nejsou proto připraveni starat se o děti srovnatelnou měrou jako matky. Dalším problémem mohou být média. Ta se snaží muže přesvědčit, že se v rámci starosti o děti není třeba vzdávat své maskulinity. Pečující otcové jsou vykreslováni jako správní chlapi, kteří své podnikání vedou z domova, u toho uvaří, poklidí a nikterak při tom neztrácí na mužnosti. Zároveň se tak na muže vytváří další tlak. Mají být jakými

superhrdiny, kteří zvládnou vše. Budou finančně zabezpečovat rodinu, starat se o dítě, pomáhat s domácností a večer si najdou chvíli na romantické posezení s partnerkou. Muži se tak mohou ocítat v situacích, kdy dostát požadavkům na ně kladeným a zachovat si duševní pohodu a integritu, lze jen velmi obtížně (Fafejta in Švarčíková, 2012).

6.4 Nevhodně realizované otcovství

Corneau (2012) shrnuje špatně realizované otcovství do několika bodů a v této souvislosti hovoří o tom, že otec může být nevhodný, pokud se ke svému synovi chová nepřijatelně, což znamená že:

1. Otec je dlouhodobě nepřítomen bez ohledu na příčinu.
2. Otec nedostatečně reaguje na citové potřeby dítěte a jeho potřebu vztahu a připoutání. Otec si nevšímá chování, kterým dítě dává najevo potřebu pozornosti.
3. Otec hrozí, že dítě opustí. Používá to v případě, že se snaží dítě potrestat nebo umravnit. Může hrozit tím, že opustí rodinu, že dítěti odepře lásku nebo hrozí sebevraždou či zabitím druhého rodiče.
4. Otec v dítěti vzbuzuje vinu a to tím způsobem, že jej viní například z nemoci nebo dokonce ze smrti jednoho z rodičů.
5. Otec se svému dítěti „pověsí na krk“. Typické je to například v rodině, kde je otec alkoholik.
6. Otec své dítě bije.
7. Otec své dítě využívá jako prostředníka v patologické rodině.

Všechny tyto výchovné „nedostatečnosti a fauly“ vedou k frustraci dítěte a jsou to hlavní traumata, o kterých klienti hovoří v terapii. Takovéto chování otce k synovi vyvolává nedostatek sebedůvěry, nadměrnou ostýchavost a problémy s adaptací. Syn pak může být v jistých aspektech nezralý, příliš závislý, může trpět úzkostí, depresemi, obsesemi či fobiemi, navíc může mít sklony potlačovat svůj hněv. Jeho silná touha po lásce se podle Coreaua (2012) může projevit například

demonstrativními pokusy o sebevraždu, útky z domova, smyšlenými nemocemi, vyvoláváním pocitů viny u druhých nebo manipulacemi všeho druhu.

TYP MASKULINITY	TYP OTCOVSTVÍ
<p>Tradiční maskulinita Tvrký, patriarchální, homofobní muž, který se vymezuje vůči všemu ženskému, není schopen empatického vcítění a projevování citů, je orientován na získání úspěchu a moci mimo rodinnou sféru.</p>	<p>Muž oddělený od feminizované domácí sféry, nepřítomný, distancovaný, vymezuje se tvrdou otcovskou autoritou. Zastává roli výhradního živitele rodiny, která se ale postupně zeslabuje, což vede ke krizi mužskosti.</p>
<p>Hegemonní maskulinita Vládnoucí dominantní maskulinity vymezující se vůči jiným maskulinitám i feminitám. Tento muž je dynamický s cílem udržení genderového uspořádání.</p>	<p>Otec silně orientovaný na profesi, úspěch a moc, často s permanentní mobilitou a budovanou nevztahovostí, pro rodinu nepřítomný, profesně vytažený, často rozvedený, odejitý s komerční náhradou sexuality, emocionálního vyžití a komfortu domácnosti.</p>
<p>Nová maskulinita Zrekonstruovaný, jemný a citlivý muž, kombinace tradičních vlastností s dovolenou citovostí, sociálně zručný, nevyhraňující se výrazně k feminnímu. Moderní androgynní duálnost se střídáním ženské a mužské stránky osobnosti podle aktuálnosti a potřeby, muž angažovaný pro dobro jiných.</p>	<p>Přítomný otec snažící se naplňovat potřeby své partnerky a dětí, vyhraňující se vůči svému nepřítomnému otci, často ovlivněný emocionálním přilnutím k malým dětem, angažující se otec na výchově dětí spolu s emancipovanou partnerkou, se kterou má poměrně rovnoměrně rozdělené domácí práce a pěstují společně demokratický partnerský vztah.</p>

Typy maskulinity a otcovství podle Švaříčkové a kol. (2012, s. 273)

6.5 Nové otcovství

„S jistou mírou nadsázky by se dalo říci, že kdyby měli tu možnost, tak noví otcové své děti i nakojí.“

S koncem patriarchy se na scénu dostal fenomén, který bychom mohli označit termínem „nové otcovství“. Dítě už nevychovává výlučně pouze matka, začínají se objevovat i případy, kdy dokonce na mateřskou dovolenou jde muž, což je nyní dokonce nově upravováno i českou legislativou. Nicméně podle Šmídové (2008) nemá péče o děti na plný úvazek na muže příliš pozitivní vliv. Nezřídka kdy si totiž stěžují na monotónní a nezajímavý život. Lepší variantou je kupříkladu podle Badinter (2005) participace na péči, než úplná výměna rolí. Muže k variantě mateřské dovolené vedou většinou ekonomické důvody, kterými mohou být buď nezaměstnanost, nebo lepší platové ohodnocení partnerky. V České republice jde ale stále ještě spíše o raritu odhadovanou v praxi na 2 % (Šmídová, 2008).

Směřování k novému otcovství můžeme v moderní společnosti datovat zhruba do 70. let minulého století, kdy se začíná zvyšovat zájem o otcovskou roli v rodině, začínají se objevovat výzkumy na toto téma a vlivem společenským změn začíná být také narušována dosud poměrně stabilní pozice muže ve společnosti. Někteří otcové se začínají vracet zpět do rodinného společenství, ženy se naopak více uplatňují na trhu práce. Právě v tuto chvíli začíná mužství a otcovství procházet jistým druhem krize, jejímž vyústěním je zmatení rolí na jedné straně, na té druhé však model nového otce, který je schopen péče o potomky stejně kvalitně, jako žena.

Rozdíly mezi novým a tradičním otcovstvím se ve svém výzkumu k diplomové práci zabývala Večerková (2012), která dospěla k závěru, že současný mladý muž si uvědomuje značné rozdíly v tom, jak byl vychováván a jak on vychovává své děti. Muži z velké části hovořili o tom, že s nimi otcové nekomunikovali, často nebyvali doma a nesdíleli s nimi jejich starosti a radosti ze života. Zároveň ale nezmiňovali, že by své otce neměli rádi. Tito otcové pak z velké části zvolili variantu zcela opačnou – nebýt jako jejich otec. Snaží se trávit

co nejvíce času s rodinou, snaží se jít svým dětem příkladem, vymýšlí pestrý víkendový program, dokonce partnerce pomáhají s péčí o domácnost. Navíc se podílí i na intimních aktivitách, které byly pro jejich otce často nemyslitelné. Starají se o své děti v podstatě od kolébky – přebalují je, krmí, oblékají, komunikují s nimi, hrají si. S jistou mírou nadsázky by se dalo říci, že kdyby měli tu možnost, tak své děti i nakojí. Shirani a Henwood (2011) shrnují výsledky svého výzkumu slovy, že model „nového“ otcovství, který klade důraz na aktivního otce, jež je zapojen do života svých dětí, dnes začíná nahrazovat tradiční pojetí otcovství a stává se převládajícím kulturním ideálem. Výzkumem moderního pojetí otcovství se zabývala také Šmídová (2002), která na základě rozhovorů s českými muži došla k závěru, že mužům chybí jasný a komplexní obraz mužství, respektive otcovství. Moderní společnost sice dospěla k fenoménu nového otcovství, jeho definice a mantinely však nejsou ještě zakořeněné, jsou spíše mlhavé a nejasné a pro mnoho mužů právě to může znamenat velký problém. Muž se totiž v moderním světě může začít přestat orientovat v tom, co je vlastně jeho rolí, co se od něj očekává, co se od něj požaduje, na základě toho pak vznikají frustrace, v horších případech pak deprese.

Stejně tak jako se mění otcovská role, prochází změnami také rodinná fungování. Rodina získává novou formu a nové funkce, což podle Maříkové (2009) vyžaduje modifikace vztahů mezi jednotlivými členy rodiny a modifikace rolí, které tyto členové zastávají.

7 NEGATIVNÍ VLIV STEREOTYPŮ

„Pojem stereotyp je v sociálních vědách užíván ve významu souboru stabilních představ o určitém objektu, jež významně ovlivňují způsob, jakým je vnímán a hodnocen. Tímto objektem bývá nejčastěji určitá sociální kategorie, tj. osoby s jistým společným znakem, který lze snadno vnějškově rozeznat, například barva pleti, věk či tender“ (Smetáčková, 2016, s. 47).

Podle Smetáčkové (2016) jsou představy spojované s jistými sociálními kategoriemi generalizované na všechny jejich příslušníky, čímž může docházet k přehlížení individuálních specifik jedinců. Stereotypy se obvykle týkají sociálních kategorií, čímž mají významný vliv na budování skupinové příslušnosti a sociální identity. Právě genderové stereotypy představují široce sdílenou a generalizovanou představu o tom, jakými charakteristikami jsou typičtí muži a ženy. K jednotlivým osobám je pak přístupováno podle těchto zobecněných představ s tím, že jsou jim přisuzovány či jsou od nich očekávány určité schopnosti, vlastnosti či zájmy. Muži bývají většinou asociováni s fyzickou silou, racionalitou, dominancí, orientací na technické oblasti, neemocionalitou.

Muž podle Špatenky (2015) není v kontaktu se svou přirozeností a kvůli tomu ztrácí víru v sebe, resp. nemá víru v sebe a těžko hledá způsob upřímné existence. Většina lidí je obětí stereotypního uvažování, předsudků a celospolečenského mýtu o tom, co to vlastně znamená být muž. Většina těchto dogmat a rádo by pravd, ale ve skutečnosti zakrývají pravou podstatu muže. Muž podle něj svádí boj s tlakem, jež na něj vyvíjí společnost a zároveň si vytváří falešná přesvědčení o sobě samém a popírá potřebu láskyplného sdílení. Emocionalita a citlivost je pak pro spoustu mužů sprostým slovem. Špatenka v této souvislosti hovoří o hluboké poruše mužské identity, která je navíc „kombinovaná s nedostatkem skutečných mužských vzorů, a která dělá z mužů vlastní karikatury, jejichž vnitřní život lavíruje na pomezí zoufalství, vyčerpání a tiché deprese“ (Špatenka, 2015, s. 15).

Chlapci jsou kritičtější k atributům, které asociují s feminitou, a tedy i k dívkám samotným. Větší kritičnost k feminitě je rovněž příčinou menší tolerance k neobvyklým chlapeckým projevům. Akceptovaná variabilita uvnitř vlastního tenderu je tedy v případě chlapců menší. Příčinou je androcentrismus, který vede k vnímání maskulinity jako základní normy, od níž je feminista odvozována, a tedy k upřednostňování maskulinity nad feminitou. Podstatou každé normy je, že stojí v pomyslném žebříčku výš než odvozeniny a aberace, a zároveň že musí být definovaná relativně úzce. Konkrétně to pak znamená, že v průběhu socializace je chlapcům prezentován jednoznačnější obraz maskulinity, který by se měli snažit naplnit, a jsou přísněji trestáni za projevy mimo jeho rámeček.

Interiorizací tohoto pohledu pak chlapci budují svoji větší kritičnost k dívkám a zároveň menší akceptaci individuálních rozdílů uvnitř vlastní genderové kategorie (Smetáčková, 2016, s. 120).

8 MUŽSKÝ SVĚT PLNÝ KONFLIKTŮ

„Muž si celý život potřebuje dokazovat, že je mužem. Protože se jím necítí být. Odříznutý od svých pocitů, od svého srdce, bloudí ve světě představ a přesvědčení o tom, co je to být muž“ (Špatenka, 2015, s. 4).

Špatenka (2015) tvrdí, že muži dělají v životě stále dokola pár věcí – baví se, pracují a hrají si; utíkají před strachem a bolestí a uzavírají se; snaží se hlouběji porozumět životu, světu a sobě. Když se ale srdce pere s rozumem, vzniká rozpor, ať už ve vnitřním nebo vnějším světě. Rozpor pak vyvolá konflikt a vznikají emoce. A to je klasický mužský svět – svět plný rozporů a konfliktů. Není se čemu divit. Mužův cit se neustále pere s rozumem. Současný muž si totiž svou mocenskou pozici ve světě nezískal, ale vzal, vybojoval. Svými svaly, svým dobýváním, svou hrubou silou. Vydobyl si vědomě nadvládu nad tím, co si myslí, že mu patří, aniž by s tím uměl zacházet. *„A tak se jeho samozvaná nadvláda začíná hroutit, tak jako je svět řízený nevědomými muži odsouzen k zániku“ (Špatenka, 2015, s. 39).* Současný muž si pouze nasadil masku muže, který všechno ví a všechno umí, pravdou však je, že má falešnou totožnost, aby mohl vládnout. Ve skutečnosti je ale král nahý.

Muži se podle Špatenky (2015, s. 44) *„natolik bojí prožívání, že potlačují většinu emocí, pocitů a schopnosti vztahovat se do nevědomí. Většina mužů má potřebu kontrolovat, jestli se chová dostatečně mužsky. Přesvědčení, že citlivý muž je slabý muž, vytváří v muži úzkost, jež ho nutí neustále si hlídat stav své mužnosti a mužného chování“.* Tato přesvědčení z mužů vytváří machisty a hrubiány na straně jedné, na té druhé pak tvoří chladné intelektuály. Ani jeden tento pól však nevede k mužnosti a spokojenosti. Naopak způsobuje úzkost a strach z vlastních pocitů, strach z bezmoci a méněcennosti a plodí agresivitu.

„*Takový muž je typickou obětí společenských norem a zažitých stereotypů*“ (Špatenka, 2015, s. 45). Ti nejstrašenější jedinci pak bývají nejvíce agresivní. Frustraci si vybíjejí na zaměstnancích nebo rodinných příslušnících. Jejich nespokojenost pak ústí v nespokojenost celých kolektivů či rodinných jednotek.

„*Plakat nebo smát se bylo povoleno pouze ženám. A tento pohled na muže stále přetrvává. Přitom nutnost potlačovat své emoce škodí jak tělu, tak i duši člověka.*“ (Hučín, 2004, s. 9) Projevit emoce znamená projevit slabost. Přijatelnou emocí je snad ještě hněv nebo radost, ale smutek, pláč, strach nebo nejistota v přítomnosti ideálu silného a šťastného člověka neobstojí. Proto kromě mužů, kteří nesměli plakat a být smutní nikdy, přestávají plakat i ženy. „*Učíme se některé své emoce skrývat a potlačovat, a to nás stojí velké množství sil.*“ (Hučín, 2004, s. 9). Podle německého psychologa B. Sifkeho (in Čechová, 2008) je potřeba, aby muži odkryli svůj potlačovaný emocionální život. Mužský přístup je podle něj zaměřen na věcnosti a hledání efektivních řešení problémů. Muži proto ztracují vše, co je může znejišťovat či rozrušovat. Měli by se naučit zacházet se svými pocity. Za odštěpením se od emocí může stát i výchova v rodině. Kluci v západním světě vyrůstali v prostředí chudém na dospělé muže. Primární vztah si většina hochů tvoří k matce, otec stojí při výchově většinou v pozadí. V jeslích, ve školce, ve školách - všude jsou převážně ženy. Samotný napůl (v lepším případě) přítomný otec nemůže synovi předat všechno mužství s jeho všemi stránkami. Vše může být způsobeno současným stylem otců - jejich přepracovaností a stresem (Janošová, 2008).

9 Socializace: rodina, sebevědomí a sebehodnocení

Podstatu socializace, jež je komplexním a složitým procesem, můžeme definovat jako *postupnou přeměnu člověka jako biologického tvora ve společenskou bytost* (Nakonečný, 1970, s. 135). *Člověk se jako osobnost nerodí – osobností se stává* (Řezáč, 1998). Lidským se stává postupně, prostřednictvím sociálních interakcí s druhými lidmi, prostřednictvím komunikace. Díky tomuto komunikování si postupně osvojuje hodnoty a normy, způsoby chování v dané kultuře, ve společnosti, ve skupině, a tím se postupně stává jejím členem.

Socializačním procesem se formuje osobnost člověka, dochází však též k reprodukci sociálních vztahů, jevů a procesů (Reichel, 2004). V procesu socializace si většina jedinců osvojuje podobné normy a vzorce chování, pro tu či onu kulturu typické a žádoucí, přičemž se socializace stává základem tzv. hodnotově-normativního konsenzu (Petrušek, 1992, in Reichel, 2004), kdy většina lidí dané společnosti směřuje ke shodě o platnosti hodnot a norem, což je východisko zajišťující fungování a stabilitu společnosti. *Socializací se tedy formuje sociální a kulturní bytost, která se i o samotě chová tak, jako by byla pod dohledem ostatních* (Keller, 1992, s. 312-33). V procesu socializace si tedy původně a výlučně biologický organismus osvojuje specificky lidské způsoby chování, hodnoty, normy, jazyk a další specifické kulturní fenomény, začíná postupně chápat sociální realitu, čímž vstupuje do sociokulturního kontextu společnosti.

Socializace člověka začíná jeho narozením, „vržením do sociální reality“, a prostupuje celý další život jedince. Je procesem celoživotním. Život člověka je velice různorodý, členitý a složitý. Jedinec se neustále nachází v nových životních situacích, setkává se s různými sociálními skupinami, jejichž je členem nebo po členství touží a chce porozumět hodnotám, normám, způsobům komunikování a existování v daných skupinách.

Z psychologického hlediska můžeme na proces socializace pohlížet jako na velice komplexní mechanismus, jímž je socializováno nejen chování jedince, nýbrž

i jeho vnímání, chápání, poznávání a citové prožívání. Všechny tyto aspekty se vyvíjejí postupně, v procesu sociálního zrání osobnosti. Jedinec vždy musí splnit úkoly odpovídající jeho stupni vývoje, aby se následně mohl propracovat k úkolům dalším, složitějším, jež spadají do další vývojové fáze jeho života. Jednotlivé etapy se nedají přeskočit, jsou mnohdy nezastupitelné. Jejich nesplnění během určitého věkového období se totiž nedá téměř či nikdy dohnat (např. vývoj řeči, objem slovní zásoby atp.) (Reichel, 2004). Chyby v socializačním procesu, kterými se budu zabývat dále, se pak mohou projevit citovou nedostatečností jedince, sociální konfliktností, nechápáním či úmyslným nedodržováním společenských norem a lhostejností k všeobecně lidským hodnotám (např. ku svobodě, k životu druhých).

9.1 Primární a sekundární socializace

Socializaci můžeme dělit na primární a sekundární. Ta **primární** probíhá v nejranějších fázích vývoje člověka, v prvních letech jeho života. Jsou předávány základní kulturní návyky a to socializátorem, jímž je většinou rodič dítěte a nejbližší příbuzní. Dítě je na socializátorovi zcela závislé a pojí ho s ním silné emocionální vazby. Pokud má dítě s rodičem pevný a láskyplný vztah, jsou normy a hodnoty v tomto období internalizovány většinou velice pevně a málokdy jsou později přehodnocovány a měněny, což může být někdy i kamenem úrazu, když jsou prostřednictvím primárních vychovatelů předávány „patologické normy a hodnoty“, ale dítě je má tak pevně zakořeněny, že je velice složité, ba téměř nemožné, tyto vzorce chování změnit či pouze pozměnit. Oproti tomu **sekundární socializace již není posilována primárním citovým vztahem k socializátorovi** (Reichel, 2004, s. 177). Díky této socializaci je často předáváno vědění, jež může být zpochybňováno či zcela odmítáno. Důležitým aspektem sekundární socializace je právě tato možnost zaujetí kritického a hodnotícího stanoviska k předkládaným hodnotám a normám.

9.2 Přesocializace vs. neschopnost plnit sociální role

Úroveň přijímání obsahů socializace a úroveň kritického hodnocení a odmítání by měla být v rovnováze. Pokud dojde k nekritickému přijímání všeho prezentovaného, hovoříme o tzv. přesocializaci. Výsledkem je totálně konformní osobnost, pasivní, neschopná dělat vlastní rozhodnutí a přebírat zodpovědnost. Na straně druhé stojí jedinec, který je ke všemu nadměrně kritický, svéhlavý, neschopný přijímat předkládané obsahy, což má za následek sníženou úroveň socializace, jež se projevuje neochotou či neschopností plnit předepsané sociální role (Reichel, 2004).

9.3 Sebevědomí, sebehodnocení, rodina

V procesu socializace získává jedinec *sebevědomí*, vztah k sobě. Uvědomuje si sebe sama a sebe sama také objevuje. Nejdříve odlišuje své tělesné já, poté i já psychické a to za pomoci druhých lidí, kteří mu nastavují zrcadlo, v němž se daný jedinec „shlíží“ a formuje si pohled na sebe sama. K pojmu *sebevědomí* se vztahuje i další pojem, *sebehodnocení*, jež můžeme chápat jako proces, v němž probíhá sebekontrola a posuzování sebe sama, zvláště pak v rovině aktuální (Řezáč, 1998).

V socializačním procesu má nezastupitelnou úlohu sociální (skupinové) prostředí, přičemž rodina je nejvýznamnější ze skupin, které člověka přetvářejí v sociální bytost a formují jeho osobnost. Rodina, jakožto významný a nezastupitelný činitel socializace jedince, má na formování *sebevědomí* a *zdravého sebehodnocení* velký vliv. Vyrovnaná rodinná atmosféra s pozitivními vztahy mezi jejími členy, rodina, jež je zdrojem pozitivních vzorů, rodina poskytující útočiště v krizových situacích a místo pro bezpečí a pochopení, dokáže zformovat jedince, který bude disponovat zdravým *sebevědomím* a veskrze pozitivním *sebehodnocením*. Na straně druhé rodina, kde vládne negativní atmosféra, vztahy mezi jejími členy jsou povrchní, spíše negativní či nepřátelské, rodina, která není schopna řešit krizové situace produktivně a není schopna poskytnout svým členům bezpečné prostředí, pocity jistoty a akceptace, formuje

jedince, jež bude vykazovat buď známky přesocializovaného jedince nebo jedince vykazujícího známky snížené úrovně socializace, člověka, který nebude mít dobré sebevědomí a jeho sebehodnocení bude oscilovat mezi krajně negativním nebo přehnaně pozitivním. Plichtová (1976, in Řezáč, 1998) se v této souvislosti zmiňuje o následujících znacích odcizené osobnosti, jejíž sebepoznání je povrchní a neobjektivní; její obraz o sobě je dezintergrován, stylizovaný či nejasný; její ideální já může být buď platonicky vysněné, chápané jako povinnost nebo popřené; chybí jí úsilí o seberealizaci; odmítá kritický sebenáhled; odmítá akceptovat důsledky svého chování a jednání; podléhá konformismu a vnějším tlakům; očekává od lidí odmítání. Takovouto osobnost, jež se odcizila sama sobě již na samém začátku své existence, může zformovat právě rodina, potažmo rodiče či jiní primární vychovatelé, jež nejsou schopni dát dítěti přiměřeně realistický pohled na sebe sama, jsou přehnaně kritičtí, pedantičtí, dítě nechválí, nepovzbuzují a vyvolávají v něm pocity nedostatečnosti a bezmoci. Nutno si na tomto místě klást otázku, do jaké míry je jedinec schopen se s touto skutečností poprat, získat nad ní náhled a vymanit se z pocitu, že na tomto světě nic nezmůže, že je jen další osoba v řadě, která musí poslouchat rozkazy a být konformní. Může takto „špatně socializované“ dítě získat lepší sebevědomí a sebehodnocení prostřednictvím jiných institucí, jako je například škola? Je možné, aby důležitou roli v přeměně osobnosti sehráli sekundární činitelé, jako například spolužáci nebo kamarádi z nejbližšího okolí? Není lehké tuto otázku zodpovědět. Již na samém začátku této úvahy jsme zmínili, že v nejranějších etapách života jedince probíhá proces socializace za pomoci primárních vychovatelů, jimiž jsou nejčastěji rodiče, a normy a hodnoty v této fázi životě jsou nejčastěji pevně fixovány a internalizovány. Dá se říci, že výchovné působení školy, kde si dítě nalezne pozitivní vztahy k učitelům a spolužákům (polemizovat můžeme nad tím, zda si dítě, jež disponuje velmi malým sebevědomím a špatným sebehodnocením, dokáže vytvořit pevné a pozitivní vztahy k ostatním lidem a zda dokáže v sekundární skupině zaujmout takové místo, aby ho ostatní přijímali a akceptovali) může do jisté míry kladným způsobem zvrátit dosavadní vzorce chování a prožívání, ale samotné podstaty špatně internalizovaných obsahů se zbavíme jen velmi těžko. Takto „patologicky“ socializovaná osobnost, jež ne svým přičiněním nekriticky přijímá normy a hodnoty, je převážně pasivní a není schopna dělat sama za sebe patřičná rozhodnutí, se s tím již bude potýkat celý život.

10 VLIV PORNA A POČÍTAČOVÝCH HER

Vlivem pornografie a počítačových her na chlapce a muže se v posledních letech hojně zabývá přední psycholog Philip Zimbardo. Podle něj tyto dva fenomény představují pro dnešní mladé muže největší riziko – do značné míry totiž mění samotnou podstatu mužství, mají totiž schopnost působit na mužskou psychiku a síla jejich dopadu se podle Zimbarda (2015) nedá srovnat s ničím jiným. Všemmu přispívá ještě několik významných faktorů, kterými jsou jejich snadná dostupnost, levnost a schopnost zcela zasytit všechny mužské potřeby. Z výzkumů vyplývá, že pro stále větší množství mladých mužů je průměrná denní doba strávená hraním počítačových her 4 hodiny, což ostatně dokazují, respektive překonávají, i závěry mého výzkumu, kterému se budeme věnovat v následující části rigorózní práce.

Zimbardo společně se svou kolegyní Coulombeovou zveřejnili výsledky své studie v knize, kterou můžeme volně do češtiny přeložit jako *Odpojený muž*. Společně zkoumali 20 tisíc mladých mužů a jejich základní tezí je, že mužům přestávají stačit systémy odměn v reálném světě a kvůli tomu se jich stále více přestává zajímat o tyto sociální odměny, kterými mohou být hezké ženy nebo úspěchy v práci, a nesnaží se měnit okolní svět. Místo toho si všechny tyto potřeby uspokojují ve virtuálních světech - v pornografii nacházejí vždy ochotné partnerky, ve hrách úspěch a uspokojení z vlivu na něco. Zimbardo (2015) hovoří o tom, že zatímco ženy „rostou“ a jsou stále úspěšnější, muži stagnují, ne-li regredují. Počet žen na amerických univerzitách stále stoupá a v posledním desetiletí dokonce poprvé překročil počet mužů. Dnes je podle něj studentek asi o 10 % více než studentů. Muži se ale díky stále pokročilejším technologiím, sociálním sítím a rozvíjejícímu se porno průmyslu dostávají do začarovaného kruhu. Mladý muž, který sbírá zkušenosti sledováním pornografie, pak nemá šanci umět komunikovat s dívkami v reálném světě a nezíská potřebné zkušenosti k tomu, aby si partnerku vůbec získal. Neumí flirtovat, neumí se vypořádat s odmítnutím. Výsledkem pak může být nová forma sociální stydlivosti. V neprospěch mužů respektive v neprospěch úspěšného navázání partnerského vztahu brání i fakt, že jen málo žen je tak atraktivních a „schopných“ jako profesionální pornoherčky.

Mladí muži bývají často na hraní počítačových her či na sledování porna závislí. Ve škole je to nebaví a chtějí už být doma a věnovat se virtuálním bojům, když jsou s dívkou, tak si zas přejí sledovat porno. Mladíci stále častěji utíkají před reálným světem do kyberprostoru, zdánlivě bezpečného, který ale v sobě paradoxně skrývá velké nebezpečí pro jejich vývoj ke zdravému mužství.

Příčiny pak vidí Zimbardo v absenci otců v rodinách a učitelů na školách, s tím můžeme souhlasit i v rámci kontextu České republiky. Také u nás je ve školství stále zoufalý nedostatek mužů, kteří by žákům předávali své zkušenosti a svůj, mužský, pohled na svět. Mezitím ženského prvku je ve školství tolik, že se občas nemůžeme divit tomu, že chlapci chtějí z této instituce „utíkat“. Učitelky totiž dětem předkládají často ženské úkoly, které chlapce nebaví, ti se pak nudí a na okolí to může myslně působit tak, že jsou nepozorní nebo dokonce ADHD, jak je teď s oblibou spousta chlapců na základních školách diagnostikována. Nutno si ale uvědomit, že to vše může mít na svědomí právě nedostatek mužského prvku, který je pro chlapce, zvláště v mladším školním věku, tak nepostradatelný. Co se pak vlivu absence otce týká, tak v USA má asi 1/3 rodin jen jednoho rodiče, v drtivé většině případů je to žena. Zatímco dívky tolik mužskou výchovu nepotřebují, chlapci se bez ní nevyvíjí tím správným směrem – na tom se shodují nejen Zimbardo s Coulombeovou, ale i mnoho dalších psychologů nejrůznějších specializací a škol.

Podle Zimbarda pak není excesem samotný počet hodin strávených u počítače, ale psychologické změny myslí, které to vyvolává. Mozky chlapců jsou podle něj tzv. digitálně přenastavovány. V Japonsku dokonce vymysleli pro muže, který se nezajímá o reálný sex, dokonce nový termín „soshoku danski“ (býložravci). Tento muž se bohužel začíná stávat globálním fenoménem.

Philip Zimbardo v říjnu 2016 navíc navštívil Českou republiku, kde se zúčastnil Mezinárodního festivalu dokumentárních filmů Jihlava, převzal čestný doktorát Univerzity Karlovy a vystoupil na Foru 2000. V MF Dnes pak s tímto renomovaným odborníkem vyšel článek, ve kterém se zmiňuje právě o problematice týkající se porna, počítačových her a navazování partnerských vztahů. Zimbardo (2016) hovořil například o tom, proč si myslí, že dnešní mladí

muži nežijí normální život. Pro něj znamená normální život mít kamarády, přítelkyni, oženit se, mít rodinu a tím reprodukovat společnost. Mít vztahy se svými příbuznými, s matkou a otcem, vzdělávat se, volit, pracovat, být produktivní. To je podle něj normální život žitý v současné společenské realitě. V poslední době však s rozšířením virtuální reality stále více mladých mužů ustupuje od zdolávání těchto životních milníků. Rozšíření chytrých telefonů je podle Zimbarda novou formou zla. Lidé se stále koukají do telefonu a nevnímají skutečnou realitu kolem sebe. Mladí muži se podle něj stávají závislí na videohrách a značnou část svého volného času tráví sledování on-line pornografie. Muži se tak vzdávají sociální reality a mění ji za realitu virtuální a co hůř, je jim jedno, že nemají kamarády, že nemají přítelkyni. Nezajímají se o své rodiče, nechodí volit, nepěstují koníčky. Mají jen svou závislost a přijde jim to normální. Podobná situace je také v naší společnosti, i přesto, že z výsledků mého výzkumu je patrné, že za zahraničím v některých aspektech, o kterých Zimbardo mluví, našťěstí pokulháváme.

Zimbardo hovoří také o tom, proč mají problémy většinou muži, proč tomu ženy dokáží odolávat. Vysvětlení je podle něj prosté. Videohry i pornografii totiž vytváří muži pro muže na základně mužských hodnot a preferencí. V naprosté většině her jde o násilí a destrukci, což jsou mužské hodnoty, které ženy neoslovují, muži je naopak kupují. Čím více pak hrají, tím více se s nimi ztotožňují. Výsledkem pak podle Zimbarda je, že budou raději hrát než dělat jakoukoli jinou aktivitu na světě. To se našťěstí v mém výzkumu nepotvrdilo. Stále byli mezi respondenty i tací, které počítačové hry vůbec nezajímají nebo je hrají pouze hodinu denně. Chlapci, kteří však hrají počítačové hry příliš často, se pak podle Zimbarda při běžných aktivitách nudí. Nebaví je škola, kamarádi, rodina.

Další závislost, které pak chlapce a muže pohlcuje, je pornografie. Také Zimbardo uvádí, že stačí dvakrát kliknout a otevře se vám nekonečný svět on-line porna – všech druhů pornografie, které si ani neumíme představit. Rozklikneme jednu kategorii a máme tisíce videí. Kluk tedy hraje deset a více hodin videohry, pak přepne na porno, vrátí se k videohře, spí, nacpe do sebe jídlo z fast foodu, jde hrát videohry, přepne na porno a tak pořád dokola. Bohužel to má negativní vliv i na školní výkonnost. Chlapci v Americe podle Zimbarda (2015) dosahují horších

školních výsledků než kdykoli dřív. Dívky a ženy naopak stále „rostou“ a jsou výkonnější. Mladíci mají rovněž problémy v sexuálním životě, protože v pornu není místo pro milostný vztah. Pokud kluk ještě neměl přítelkyni a vyrůstá na pornu, domnívá se, že to, co vidí ve filmech, dívky chtějí, že chtějí být podrobeny. Žádné dotyky, polibky, mluvení, jen sex coby fyzický výkon, který končí ve chvíli, kdy muž dosáhne orgasmu. Tímto způsobem se ale mladí muži stávají skutečně „odpojení“ od moderní společnosti a raději žijí ve virtuální realitě.

Fifková (2015) v této souvislosti hovoří o vývoji situace v České republice a zmiňuje, že v ordinacích klinických psychologů přibývá mužů, kteří byli přivedeni svými partnerkami, protože nemají chuť na sex. To je podle ní docela nový fenomén. Ze sta dvojic, které v minulosti řešily nechuť k sexu jednoho z partnerů, v devadesáti devíti procentech neměla chuť žena. Dnes se situace mění a mužů, kteří o intimnosti s partnerkou nemají zájem, stále přibývá. Příčiny mohou být různé, různí se i názory odborníků. Jedni tvrdí, že jde právě o důsledek konzumace internetové pornografie, která je lehce dostupná a pro muže velice atraktivní – dává mu zrakové podněty a současná masturbace ho nic nestojí, zejména co se vyvinutého úsilí týče. Než aby se zabýval řešením romantické atmosféry, případnou předehrou a dohrou, je pro něj lákavější usednout k počítači, zapnout porno a být i v této situaci pánem svého času. Vlivem explicitních zrakových vjemů pak ale mužská sexualita tolik nereaguje na běžné podněty, které může poskytnout žena po dvaceti letech vztahu a vzniká problém. Muže již jeho partnerka nevzruší, neboť se pramálo podobá hrdinkám z jeho filmů a už vůbec nedisponuje takovou elasticitou a plejádou různých poloh, na které je z pornografických snímků zvyklý. Jeho běžná sexualita se jakoby otupí a ustoupí té akcentované, vytvořené sledováním filmů pro dospělé. Toto označení však v současné době trochu ztrácí na významu, neboť jak ukázal i můj výzkum, který rozeberu v následujících kapitolách, k pornu usedá čím dál tím mladší generace. První zkušenost s ním mají i jedenáctileté děti, převážně chlapci. Na vině je především snadná dostupnost na internetu. Čím dál více chlapců tráví svůj volný čas u počítače a je tedy logické, jak říká i Fifková (2015), že masturbace mezi dvěma levely střílečky je pro ně samozřejmá, snadná a uvolňující. Dnešní mladí lidé také mnohem méně komunikují tváří v tvář a komunikují častěji přes nejrůznější sociální sítě, čímž vzniká deficit vytvořit si reálný vztah. Autorka se

však obává, že bude ještě hůře a v tomto ohledu se více bojí o chlapce než o dívky. Dívky, i přesto, že i ony tráví spoustu času na internetu, stihnou během dne spoustu dalších věcí, díky kterým rozvíjejí své sociální dovednosti. Pornografii navíc konzumují velmi zřídka, vizuální podněty totiž pro ně nehrají významnou roli, nejčastěji při masturbaci používají vlastní fantazie v podobě erotických příběhů. Také proto je u nich autoerotika náročnější, než u mužů. Mužský mozek je však, na rozdíl od toho ženského, naprogramován soustředit se pouze na jednu věc z čehož vyplývá, že chlapcům hrozí mnohem více sociální izolace. Jedním z dalších faktorů, které berou mužům chuť na sex, může být i ženská emancipace. Sebevědomá a nezávislá žena může pro některé z nich znamenat nedosažitelné sousto, na které reagují nikoli vlastním růstem, ale pasivní rezistencí a podvědomě třeba právě ztrátou chuti na sex. Mužům se navíc nemusí líbit, že se role obrátily. Ženy vyrážejí na lov a z lovců se rázem stává lovná kořist. „Silnější“ pohlaví na to reaguje různě, mnoho mužů však upadá do pasivity a uzavírá se do svých „pokojíčků“ a nastává problém pro obě pohlaví – ženy, i kdyby chtěly, nemají koho lovit, neboť kořist sedí doma za počítačem a konzumuje pornografické filmy.

II. VÝZKUMNÁ ČÁST

11 CÍLE VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

V mém výzkumu se v obecné rovině zabývám vlivem sociálních sítí, hraní počítačových her a sledování porna na současnou generaci mladých mužů. Zejména mě pak zajímá, jak tyto tři fenomény ovlivňují schopnost chlapců navazovat romantické vztahy, schopnost vypořádat se s neúspěchy u opačného pohlaví a v neposlední řadě i chuť tyto vztahy vůbec navazovat. Inspirovat jsem se nechala výzkumem známého psychologa P. Zimbarda, který v kooperaci se svou kolegyní publikoval v loňském roce výsledky své studie, která se právě tímto tématem zabývala. Zimbardo (2015) došel k závěru, že právě počítačové hry a sledování porna velmi negativně ovlivňují současnou mladou generaci mužů, kteří podle něj přestávají mít chuť navazovat intimní vztahy, jsou přehnaně ostýchaví, bojí se neúspěchu a zavírají do svých stále ještě dětských pokojíků, stahují pornografii a hrají počítačové hry, mnohem radši než chodí randit se svými spolužačkami. Ke stejnému názoru dospěly i mé kolegyně, školní psycholožky, se kterými jsem na toto téma vedla dlouhé diskuse, a které potvrdily, že situace se od dob jejich mládí velmi změnila. Zatímco v devadesátých letech se chlapci a dívky těšily na přestávky, při kterých si předávali milostná psaníčka, hašteřili se na chodbách a různě se poštuchovali nebo dokonce tajně líbali na školních záchodcích, v dnešní době se s tímto fenoménem setkávají zřídka kdy. Spíše si všímají toho, jak se chlapci ihned po zazvonění vrhnou na své smartphony, aby mohli dokončit další level v jejich oblíbené počítačové hře, zatímco dívky tvoří i nadále skupinky, které se hochům posmívají a možná i občas marně touží po tom, aby si jich chlapci všímali.

Dalším důležitým aspektem, který v mém výzkumu hraje roli, je absence pozitivních mužských vzorů, respektive otců. Jak uvádí i samotný Zimbardo, právě nepřítomnost otce onu proměnu chlapeckého chování způsobila. Hochům chybí mužské vzory, chybí jim takoví otcové, kteří by se s nimi bavili o intimních věcech, kteří by je zasvěcovali do tajů randění a v neposlední řadě si s nimi povídali o jejich výhrách či prohrách na poli romantických vztahů. Jak bude patrné při prezentaci výsledků mého výzkumu, čeští chlapci sice vztahy se svými otci

považují za dobré a v některých případech i za výborné, komunikace mezi nimi však stále pokulhá. I přesto, že tedy otcovství, v Českých luzích a hájích až od dob porevolučních, prochází změnami a směřuje k otcovství novému, stále je to fenomén v plenkách a zdá se, že to ještě bude běh na dlouho trať. Nové otcovství si musí i v našem sociokulturním prostředí vydobýt svou pozici, stanovit si, byť nevědomě, určitá kritéria, a zakořenit tím správným způsobem. To, že se totiž otcové více zapojují do chodu domácnosti, starají se o více o děti, než jejich otcové, ještě nutně neznamená, že jsou tyto proměny až tak markantní. Zřejmě na prvním místě, ve vztahu rodič – dítě, stále zůstává komunikace a porozumění, což dnešní otcové stále ještě významně podceňují. Není se ale čemu divit. Vzhledem k tomu, že s nimi jejich tátové nekomunikovali, nemůžeme očekávat, že se jak mávnutím kouzelného proutku novodobý muž přeprogramuje a bude zcela jiný. Je ale nutné, dle mého názoru, na to stále upozorňovat, abychom postupně nevychovávaly jedince, kterým tablety a klávesnice přirostou k rukám, a kteří se nebudou umět uplatnit jak v partnerském, tak pracovním životě.

Ve výzkumu si kladu hlavní cíl a dílčí cíle:

Hlavní cíl výzkumu:

Zjistit, zda jsou současní chlapci a mladí muži schopni navazovat romantické vztahy a do jaké míry jim v tom brání častý pobyt na sociálních sítích, hraní počítačových her a sledování pornografických filmů.

Dílčí cíle:

1. Zmapovat, zda mají chlapci a mladí muži strach z toho, že budou dívkami odmítnuti a proto s nimi radši nenavazují romantické vztahy.
2. Zjistit, jak moc času tráví chlapci a mladí muži s telefonem v ruce, jak často jsou na sociálních sítích a jak často hrají počítačové hry a zdali dávají přednost virtuálnímu kontaktu před kontaktem tváří v tvář.

3. Zjistit, zda a jak často se chlapci a mladí muži uzavírají před světem do svých pokojů, kde sledují porno a jak to ovlivňuje jejich pohled na sex.
4. Zjistit, jaký mají chlapci a mladí muži vztah se svými otci a zda jim nechybí pozitivní mužské vzory.

Na základě výzkumných cílů jsem pak formulovala následující **výzkumné otázky**:

Výzkumné otázky:

1. Mají chlapci a mladí muži strach z toho, že budou dívkami odmítnuti a proto s nimi nenavazují romantické vztahy a nezhou je na rande?
2. Kolik času tráví chlapci a mladí muži na sociálních sítích a hraním počítačových her a dávají přednost virtuální realitě před reálným setkáváním?
3. Kolik času tráví chlapci a mladí muži sledováním porna, kde jej získávají a jakým způsobem to ovlivňuje jejich pohled na sex?
4. Mají chlapci a mladí muži dobré vztahy se svými otci, baví se s nimi tátové o vztazích s ženami, jsou jim vzorem či mají ve svém okolí jiný pozitivní mužský vzor?

12 METODOLOGIE VÝZKUMU

12.1 Výzkumný plán

Mým záměrem bylo hlubší porozumění tomu, proč mladí muži a jestli vůbec, konzumují raději pornografii a hrají počítačové hry, než navazují intimní partnerské a romantické vztahy. Zvolila jsem proto kvalitativní přístup a to i proto, že jsem s nimi taktéž chtěla detailněji probrat, jaký mají vztah se svými otci, o jakých tématech spolu hovoří a zda se jim svěřují a v jakých tématech – je jim příjemné hovořit o choulostivých věcech týkajících se sexu a partnerství? Otevírá vůbec jejich otec takováto témata? Zajímá vůbec dnešní mladé muže otcův názor? I na tyto otázky se pokusím v následujících kapitolách odpovědět.

Díky kvalitativnímu přístupu získám komplexní obraz vybraných jevů, které zkoumám v jejich autentickém prostředí. Mým cílem je pak pomocí kvalitativních metod odkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu (Hendl, 2005). Podle něj si výzkumník klade na začátku výzkumu výzkumné otázky, jež může během výzkumu samotného modifikovat. Kvalitativní výzkum je v tomto ohledu pružný systém, v jehož průběhu nevznikají pouze výzkumné otázky, ale také hypotézy a nová rozhodnutí, jak modifikovat výzkumný plán.

Kvalitativní přístup předpokládá intenzivní šetření zkoumané skutečnosti, prvotní sběr dat a následnou interpretaci výsledků, identifikaci vztahů a tvorbu nových hypotéz. Podstatou kvalitativních metod je taktéž zkoumání mnoha aspektů u menšího množství objektů. Postupy jsou pozměňovány v souvislosti s vývojem výzkumu a časová náročnost sběru i analýzy získaných dat je značná. Využití statistiky je v tomto případě minimální až nulové, zobecnění výsledků pak problematické. Výhodou je velmi dobré poznání konkrétních podmínek a situací (Reichel, 2009).

Základní zásady výzkumné strategie pak vycházejí z podstaty výzkumu. Již při samotné přípravě výzkumu musíme vědět kdy, kde, co, proč, kdy a jak budeme

co zkoumat. Pokud se dá předpokládat, že náš výzkum kromě úsilí bude stát i větší obnos peněz, je dobré si sestavit ekonomickou rozvahu. Kvalita přípravné fáze podle Reichla (2009) ovlivňuje kvalitu dalších etap výzkumu.

Úkolem kvalitativního výzkumu je odhalovat neznámé skutečnosti o sociálních a sociálně-psychických jevech. Kvalitativní výzkum zachycuje jevy v jejich dynamice a zejména podmínění této dynamiky. Kvalitativní výzkum se tedy orientuje na pochopení smyslu jednajících sociálních subjektů, více odhaluje reálné souvislosti mezi jevy. Cílem kvalitativního zkoumání je pak podle Nového a Surynka (2006) adekvátní popis nebo vytvoření logické konstrukce celku sociálního jevu.

Pro zaznamenávání sociální reality jsem zvolila semistrukturované rozhovory, které byly rozděleny do čtyř částí, jejichž výčet si nastíníme posléze, pro interpretaci výsledků jsem pak použila obsahovou analýzu.

Polostandardizovaný (polostrukturovaný) rozhovor využívá výhod jak standardizovaného, tak nestandardizovaného rozhovoru, což znamená, že má stanovený určitý okruh otázek na předem známé téma, otázky je však možno modifikovat či prohazovat v závislosti na osobnosti dotazovaného. Mezi nevýhody pak patří jeho časová náročnost a obtížnější statistická zpracovatelnost výsledků (Nový, Surynek, 2006).

12.2 Charakteristika zkoumané populace a popis vzorku

Vzorek u kvalitativního výzkumu není konstruován náhodně, ale teoreticky, což znamená, že ho záměrně vytváříme s ohledem na náš výzkumný problém. Cílem výběru totiž není reprezentace určité populace, ale určitý problém.

Participanty do svého výzkumu jsem hledala metodou prostého účelového výběru, což je jedna z nejrozšířenějších metod, kterou v kvalitativním výzkumu používáme. Výběr byl záměrný, což znamená, že jsem vyhledávala účastníky podle jejich určitých vlastností respektive společných znaků či příslušnosti ke skupině. Na základě předem zvoleného kritéria, kterým bylo v mém případě

mužské pohlaví a věk, jsem oslovovala pouze ty jedince, kteří je splňovali a současně byli ochotni se do výzkumu zapojit.

Hlavním kritériem pro zařazení do výzkumného souboru byl věk 15 – 20 let a maximálně dosažené středoškolské vzdělání. Podmínkou bylo samozřejmě mužské pohlaví. Jiné podmínky jsem si nekladla s tím, že do výzkumu jsem zařadila ty chlapce, kteří odpovídali mnou stanoveným kritériím, a kteří plně souhlasili s realizací výzkumu.

Můj výzkumný vzorek skýtá 17 respondentů, přičemž jsem si vědoma, že vzorek není největší, ale nebylo úplně snadné sehnat mladé chlapce, kteří by se chtěli otevřeně bavit o intimních vztazích, o sexu, o vztazích s otci a o sledování pornografie. Sama jsem nečekala, že to pro ně bude takový problém. Navíc jsem v průběhu rozhovorů přišla na to, že mladí muži nejsou zvyklí o těchto tématech hovořit ani s kamarády nebo s rodiči, natož s cizími lidmi. Jak bude při prezentaci výsledků výzkumu patrné, chlapci se o intimních záležitostech baví maximálně s nejlepšími kamarády nebo vůbec s nikým a problémy s nimi spojené považují za svou věc, kterou si musí umět vyřešit sami.

Průměrný věk respondentů je osmnáct let, většina z nich studuje střední odborné učiliště, pět z nich pak navazující formu studia. Jejich rodiče mají nejvyšší dosažené středoškolské vzdělání. Pro větší přehlednost předkládám tabulku s celkovou charakteristikou mého výzkumného souboru.

Celková charakteristika souboru: věk, pohlaví, vzdělání

Celkový počet respondentů	17
Věk respondentů	17 – 19 let
Průměrný věk respondentů	18 let
Počet 17cti letých	6
Počet 18cti letých	6
Počet 19cti letých	5
Počet studentů SOU	12
Počet studentů navazujícího studia	5

12.3 Metody tvorby dat

Jak už jsem zmiňovala výše, pro tvorbu dat jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor, jehož cílem bylo získat o dané problematice co možná nejdetailnější a co nejkompaktnější informace. Interview bývá nejsložitějším, ale zároveň také nepřesnějším výzkumným nástrojem, zmiňuje se o tom také Miovský (2006), který jej považuje za nejvýhodnější pro získávání kvalitativních dat. Nejvhodnější také proto, že dokáže řešit mnoho nevýhod strukturovaného a nestrukturovaného rozhovoru.

Mnou vytvořené schéma, které tvořily čtyři okruhy a 16 otázek, jsem brala jako závazné. Participanti postupně odpovídali na jednotlivé otázky, přičemž je mohli jakýmkoliv způsobem rozvíjet. Délce jejich odpovědí se meze nekladly. Podle situace jsem také měnila pořadí otázek, neboť přesně to polostrukturovaný rozhovor umožňuje.

Při vytváření schématu pro semiinterview jsem vycházela z výzkumných otázek a cílů, jež jsem si stanovila na samotném začátku tvorby rigorózní práce. Jak už bylo řečeno, konečné schéma je rozděleno do čtyř kategorií a obsahuje celkem 16 otázek:

1. Romantické vztahy a randění

- a. Měl už jste někdy nějakou dívku? Jak dlouho vztah trval? A můžete jej popsat v pár větách?
- b. Pozýváte holky na rande? Chodíte na rande? Jak takové pozvání a rande vypadá?
- c. Pokud nepozýváte na rande a nechodíte na rande – z jakého důvodu?
- d. Už vás nějaká dívka odmítla? Může i to být důvod k tomu, že zatím nehledáte vztah?
- e. Povídá si s vámi někdy váš otec o vztazích a o holkách? Popřípadě jiný muž vám radí v této oblasti? Jaké rady vám poskytují?

2. Virtuální realita

- a. Kolik hodin denně v průměru trávíte na sociálních sítích typu Facebook, Instagram či surfování na internetu a co tam nejčastěji děláte? (chatování, surfování, přidávání komentů...)
- b. Bavíte se na sociálních sítích s dívkami radši než osobně? Proč?
- c. Kolik hodin denně v průměru trávíte hraním počítačových her? Jaké počítačové hry hrajete.
- d. Je lepší být na internetu a hrát počítačové hry než chodit s dívkami na rande? Proč?

3. Porno

- a. V kolika letech jste viděl svůj první pornografický film a jaký to ve vás zanechalo dojem?
- b. Jak často sledujete pornografické filmy a kde je získáváte?
- c. Pokud už jste měl sex – ovlivnila pohlavní styk vaše zkušenost s pornem? Pokud ano, tak jak.

4. Mužské vzory

- a. Jaký máte vztah se svým otcem?
- b. Bavíte se s tátou o intimnějších věcech? Třeba o holkách, o líbání, o sexu?
- c. Radí vám táta, jak se k dívkám chovat, jak ji pozvat na rande a tak podobně?
- d. Máte nějaký jiný mužský vzor, který by vám v této problematice dokázal poradit? Jaký?

12.4 Způsob sběru dat

Rozhovory jsem zaznamenávala na diktafon, což se mi jevilo jako nejlepší a nejefektivnější způsob sběru dat z rozhovorů. Záznam byl komplexní a autentický. Účastníkům výzkumu jsem řekla vždy předem, jakým způsobem budu jejich data zaznamenávat, takže nebyl problém s tím, že by o tom nevěděli, samozřejmě s nahráváním na diktafon vždy předem souhlasili. Místo pro rozhovor jsem volila klidné, často to byla prázdná školní třída nebo tichá kavárna, kde nás nikdo nevyrušoval. Se třemi respondenty jsem hovořila po Skypu, tudíž byli v klidné místnosti u sebe doma. Nejdelší interview trvalo zhruba 35 minut, nejkratší 5 minut. Jak už jsem zmiňovala, některé respondenty bylo těžké „rozmluvit“ a přimět je k tomu, aby se neostýchali a hovořili zcela přirozeně a otevřeně. Chápu, že se to váže k jejich věku, zároveň opravdu přikládám nemalou váhu dnešní „internetové a virtuální“ společnosti.

12.5 Způsob zpracování dat a příprava pro analýzu

Data jsem zpracovávala v několika fázích. V té první jsem provedla doslovnou transkripci rozhovorů do písemné podoby, v té druhé pak data upravila do podoby vhodné pro zahájení kvalitativní analýzy. Miovský (2006) tuto fázi zpracování dat nazývá jako systematizaci. Dalším krokem pak bylo kódování, jež je vlastně proces, při kterém prvotní data převádíme do datových segmentů, se kterými dále pracujeme. Těmto segmentům přiřazujeme námi určené názvy, který daný úsek dat kategorizují vzhledem k tématu a výzkumným otázkám. Díky kódování pak vznikly subkategorie, které se následně dávají do vzájemných vztahů a souvislostí. Postupným rozšiřováním či zamítáním tématem nebo dílčími úpravami jsem pak docílila konečného systému kategorií a subkategorií.

Každý rozhovor byl nejprve analyzován jako samostatný případ, kdy byly následně jednotlivé případy porovnávány mezi sebou s tím, že jsem se v nich snažila hledat určité opakující se vzorce. Právě vzájemné souvislosti a podobnosti mi pak umožnily interpretovat konečné výsledky.

13 VÝZKUM A OTÁZKA ETIKY

Výzkumná činnost musí zohledňovat etické zásady tak, aby nepoškozovala a ve svém důsledku prospívala společnosti. Základem je nefalšovat získaná data, čímž by došlo k poškození vědy jako takové. Hendl (2005) nebo Miovský (2006) zmiňují pár pravidel, kterých bychom se měli při provádění výzkumů držet. Jednou ze zásadních věcí je požadavek na tzv. informovaný souhlas, tzn., že se osoba zúčastní studie pouze tehdy, pokud s tím souhlasí, přičemž musí být předtím plně informována o obecném účelu dotazování a hlavních rysech způsobu provedení studie. Tuto podmínku jsem splnila. Informovaný souhlas dále obsahuje možnost respondenta kdykoli odstoupit od studie, kdyby mu to bylo v jakémkoli ohledu nepříjemné nebo ho to jakýmkoliv způsobem ohrožovalo či omezovalo. Také tuto podmínku jsem ve svém výzkumu splnila. Samozřejmostí je ubezpečit respondenty o anonymitě výzkumu a také o tom, že bude diskrétnost zachována také v prezentovaných závěrech a výsledcích výzkumu. Z tohoto důvodu jsou jména respondentů pozměněna.

Podle Reichela (2009) můžeme etické otázky ve výzkumu rozdělit do dvou základních okruhů. Ten první se týká etiky výzkumu, druhý pak etiky práce s účastníky výzkumu.

13.1 Etika výzkumu

Etika výzkumné práce se řídí řadou pravidel. Výzkumník by neměl ztrácet objektivní a citlivý náhled, práci by měl ve vztahu k zadavateli a vědě samotné odvádět tak, jak nejlépe dokáže. Výzkumník nesmí zneužívat své role k jiným, neprofesním účelům, musí být nezávislý, nikdy by se neměl podílet na zneužití výsledků výzkumu, ani se snažit o zkreslování údajů. Důvěrné informace musí vždy zajistit proti zneužití nebo prozrazení. Výzkumník zkoumá legálním způsobem a neohrožuje sebe ani okolí.

13.2 Etika práce s účastníky výzkumu

Co se týká etiky práce s účastníky výzkumu, pak je možné, jak už bylo uvedeno, osobu do výzkumu zařadit pouze na základě informovaného souhlasu, který může mít různou podobu. Tou aktivní je podepsání námi vytvořeného formuláře, pasivní pak může být samotné vyplnění dotazníku. O souhlas je možné žádat až ve chvíli, kdy potenciálního účastníka výzkumu seznámíme s podstatou, průběhem a okolnostmi zkoumání. V kvalitativních výzkumech, kdy nemůžeme vyloučit, že budeme měnit postupy v průběhu zkoumání, žádáme o informovaný souhlas i několikrát. Výzkum nesmí jakkoliv ohrozit nebo poškodit zkoumané jedince a to ani fyzicky, psychicky či sociálně (Reichel, 2009).

14 ANALÝZA DAT A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

Data ve formě transkripcí rozhovorů jsem transformovala a interpretovala za tím účelem, abych byla schopná zachytit zkoumané jevy komplexně a následně byla schopna odpovědět na výzkumné otázky. Prostřednictvím kvalitativní analýzy všech interview jsem dospěla k vytvoření kategorií a subkategorií, s tím, že kategorie v podstatě odpovídají výzkumným otázkám.

Z velkého množství dat postupně vykrytalizoval stručnější text, který byl mnohem lépe převoditelný do finální podoby, a se kterým se lépe operovalo.

Obecně jsem se snažila zjistit, jaký vliv má hraní počítačových her a sledování pornografických filmů na současné mladé muže zejména v kontextu následného zájmu o opačné pohlaví. Zajímala jsem se také o to, kolik času tráví chlapci na sociálních sítích, kolik času hraním počítačových her a v neposlední řadě, jak často sledují pornografické filmy a v kolika letech takovýto snímek viděli vůbec poprvé.

Z obecnější úrovně analýzy jsem pak přešla ke specifitějším tématům. Zejména mě velmi zajímala souvislost mezi studem v navazování partnerských vztahů a hraním počítačových her a vztahem s otcem či jinou autoritou.

Výsledkem obsahové analýzy byly konkrétně čtyři kategorie, které jsem dále rozdělila do několika subkategorií. První kategorii tvoří témata týkající se **navazování romantických vztahů**, druhou pak **hraní počítačových her a trávení volného času na sociálních sítích**, další je **sledování pornografických snímků** a poslední pak **vztah s otcem či jinou autoritou**. Při analýze kategorie navazování romantických vztahů jsem se zaměřovala na to, zda chlapci zvou dívky na rande, zda jim to dělá či nedělá potíže, zda jsou v tomto ohledu ostýchaví a zda jejich stud ovlivnilo třeba předchozí odmítnutí ze strany nějaké slečny. Hraní počítačových her a trávení volného času na sociálních sítích jsem taktéž dávala do souvislosti se vztahem k dívkám. Zejména mě zajímalo, zda dávají přednost komunikaci přes internet nebo se s dívkami baví raději tváří v tvář nebo zda je jim milejší hrát počítačové hry nebo místo toho preferují chození na rande. Kategorie týkající se sledování pornografických filmů pak dala vzniknout subkategoriím, které se týkají například toho, zda si chlapci myslí, že je sledování pornografie ovlivňuje v sexuálním životě, zda jim sledování porna něco dalo nebo naopak něco vzalo. Dále mě pak zajímalo, jaká vlastně byla jejich první zkušenost s takovýmto filmem.

V závěru každé podkapitoly uvádím ještě krátké shrnutí výsledků společně s tabulkami, díky čemuž se dle mého názoru čtenář může lépe orientovat jak v textu, tak v samotných výsledcích výzkumu. Jednotlivé kategorie jsou pak pro větší autentičnost práce ještě doplňovány citacemi respondentů.

14.1 Romantické vztahy a randění

Zimbardo (2015) hovoří o tom, že mladí chlapci přestávají zvat dívky na rande. Mně se to v našich socioekonomických podmínkách potvrdilo zhruba z poloviny, jak bude patrné z prezentovaných výsledků. Za důvod, proč mladíci

dívky nezvou, považuje Zimbardo strach z odmítnutí. Chlapci podle něj nedokážou správně reagovat na to, když je dívka odmítne – odmítne pozvání na rande, odmítne jim dát telefonní číslo, odmítne je políbit. Sociálně odolný jedinec by nad tím mávl rukou a řekl by si, že „pro jedno kvítí, slunce nesvítí“, řekl by si to dle mého názoru i jedinec, který má doma pevné zázemí, a se kterým rodiče komunikují o takovýchto věcech, a kterým se dítě nebojí svěřovat. Naopak dítě či mladý dospělý, který doma nemá správné zázemí, jedinec se kterým se rodiče příliš nebaví či s ním nerozebírají vztahová témata, se s tímto nedokáže zdravě poprat. Proto, jak píše Zimbardo (2015), se chlapci před svým studem zavírají do svých dětských pokojíčků a své potřeby si uspokojují sledováním porna nebo hraním počítačových her, jež jim poskytují „láskyplné“ bezpečí virtuální reality. Nutno si ale uvědomit, kam až to může dospět, pokud se těmto tématům nebudeme věnovat již na základních školách a nebudeme se o tom na odborné úrovni bavit jak s dětmi, tak s rodiči. Když si dovolím hodně zaspokulovat, obávám se toho, pokud v této oblasti nedojde k nějaké formě osvěty či transformace, že lidstvo může mít zaděláno na problém. Bez osobního kontaktu dvou pohlaví totiž potomka nezplodíme. Možností samozřejmě mohou být spermabanky, nicméně přirozený způsob je přirozený způsob.

Pravdou je, že dívky a ženy prošly za posledních pár desítek let výraznou proměnou. Už není jen výlučnou devízou mužů, aby lovili, nyní už chodí lovit a tzv. „balit“ i dívky a není se čemu divit. Vzhledem k tomu, že jsou chlapci stále více ostýchaví, jim nezbyvá nic jiného, než si svého kluka lovit samy. V nedávné době mě dokonce oslovil jeden mladý muž, který se mě tázal, jak by měl oslovovat dívky. Měl problém s ostýchavostí a tvrdil, že se to snad zlepší a vyroste. Bylo mu zhruba třidvacet let. Myslel si, že s dívkou nebude mít o čem mluvit, že nemá dostatečný přehled na to, aby jí nějakým způsobem zaujal. Zajímavé bylo, že dodal, že vlastně čeká na to, až ho nějaká osloví sama. Já si v tu chvíli kladla otázku, kde se stala chyba. Proč se relativně hezký a chytrý kluk stydí oslovit dívku. Proč se bojí odmítnutí, které k životu patří a které nás svým způsobem vždy posouvá dál. Tento chlapec si však dívku nemusí nikdy najít, i to se může stát. Pokud tedy nezmění svou strategii. I dívky totiž chtějí být loveny. A která dívka touží po chlapci tak nesmělém, že ji ani nepozve na kávu nebo kina?

Respondenti měli občas na toto téma problém hovořit, ostatně jako téměř o všech dalších tématech. Samotnou mě překvapilo, jak moc se o některých věcech stydí hovořit, jakou mají tu a tam malou slovní zásobu, respektive jaké mají komunikační nedostatky. Místy mi to připadala, jako by už dlouho s nikým nemluvili, jako by se jich nikdo neptal na jejich názory, pocity, radosti a strasti. I z toho důvodu jsou některé jejich odpovědi velmi stručné, u některých témat se pak rozvykládali trochu více.

Téměř polovina mých respondentů uvedla, že dívky nezve na rande, někteří dokonce říkali, že o to nestojí, že je to nezajímá. Polovina z chlapců, kteří dívky na rande nezvou, uvedla, že důvodem může být to, že je někdy dívka odmítla, z toho důvodu se stydí je znovu oslovit. Otázka studu se mi v souvislosti s navazováním romantických vztahů jeví jako klíčová. Výsledky mého výzkumu sice nejsou v této oblasti tak markantní, jak zmiňuje Zimbardo (2015), i přesto se ale setkáváme s tím, že se čeští chlapci bojí odmítnutí a proto radši hrají počítačové hry nebo sledují pornografické snímky.

Za zmínku stojí také fakt, že 12 z dotazovaných chlapců uvedlo, že se s nimi o vztahových věcech jejich otec ani jiná autorita nebaví. Větší část z nich byla navíc ráda, že tomu tak je, neboť si podle svých slov tyto záležitosti radši řeší sami, popřípadě s kamarády. Otázce komunikace a vztahu s otci obecně se pak budeme věnovat v následujících kapitolách.

„Jojo, holka už mě odmítla a to je jeden z důvodů, proč holky zvu na rande málo. Stydím se, nebo spíš mám trochu strach, že se to stane znovu.“ (Jirka)

„Je to tak. Už mě některé holky odmítly, tak asi proto nemám tu odvalu do toho jít znovu.“ (Igor)

„Měsíc zpátky jsem pozval starší slečnu, starší asi o tři čtyři roky, ale z toho důvodu, že měla přítele, řekla, že ne.“ (Karel)

„Už mě odmítly holky a ne jedna. Samozřejmě mě to zklamalo, ale pak se to zas naštěstí zlomilo, přestal jsem se bát a zase s nějakou začal chodit.“ (Cyril)

„Jo, nějaká už mě odmítla, ale není to důvod, abych další nezval na rande, to v žádném případě. Vždyť se mi to ještě může stát tolikrát.“ (Nikolas)

Shrnutí

1. 14 respondentů uvedlo, že již mělo dívku, pouze 3 dívku ještě neměli. Průměrná délka vztahu byla 3 měsíce.
2. Na rande dívky zve 9 mladíků, 8 dívky nezve.
3. 12 respondentů již dívka někdy odmítla; pro polovinu z nich to může být ten důvod, proč nechodí na rande či proč o dívky nemají zájem.
4. 12 chlapců uvedlo, že se s nimi otec, ani jiná autorita o vztahových věcech nebaví. 4 respondenti uvedli, že s nimi otec o těchto tématech mluví, se 2 z nich ale jen občas.

Chození s dívkou	Počet respondentů
ANO	14
NE	3

Průměrná délka vztahu	3 měsíce
------------------------------	----------

Zve na rande	POČET
ANO	9
NE	8

Odmítnutí	Počet respondentů
ANO	12
NE	5
Jako důvod studu	6

14.2 Trávení volného času na internetu a hraní počítačových her

Výsledky této subkategorie nejsou překvapující a v podstatě korespondují s výsledky výzkumu P. Zimbarda, i přesto jsou ale, dle mého názoru, poměrně alarmující a vedou k zamyšlení. K zamyšlení možná pro rodiče, možná pro učitele nebo školní psychology. Respondenti uváděli, že průměrně tráví téměř pět hodin denně na internetu. Nejčastěji si chatují nebo prohlížejí příspěvky svých přátel. Ještě vyšší je pak počet hodin, které tráví hraním počítačových her. V průměru je to téměř šest hodin denně. Příznivější už jsou pak data, která odpovídají otázku, zda chlapci tráví volný čas radši s dívkami, než hraním počítačových her a zda s nimi hovoří radši přes internet nebo tváří v tvář. Větší třetina hochů se s dívkami baví radši osobně, další třetina pak radši přes sociální sítě, poslední třetina uvedla, že preferuje obojí.

V dnešní internetové době se zřejmě není čemu divit. Komunikace tváří v tvář však z určitých odvětví a společenských kontextů postupně mizí. Stačí si jen

vzpomenout na naše bývalá zaměstnání, kde se již nechodilo s problémem či nápadem za vedením nebo za týmem kolegů, ale vše se jim poslalo mailem nebo přes Skype či jiný komunikační kanál. Jistě je to efektivnější a rychlejší, na druhou stranu pak ale vymírání radost z mezilidského kontaktu, radost z komunikace takové a v neposlední řadě nutno říci, že pokud člověka nevidím tzv. face to face, a neslyším jeho tón hlasu, těžko dokážu diferencovat a odhadovat různé aspekty a stránky v řeči či v mimice schované a zrovna tyto aspekty mezilidské komunikace jsou tak důležité pro to, aby nedocházelo ke zbytečným nedorozuměním a konfliktům.

Jiný fenomén je pak získávání přátel či navazování intimnějších vztahů prostřednictvím různých chatů. Jak všichni dobře víme, já sám si mohu zvolit tolik identit, kolik jen budu mít nápadů. Mohu být krásnou štíhlou blondýnkou, i urostlým tmavovlasým svalovcem. Nikdo na druhém konci přijímače mě zřejmě neprohlédne. Nemá jak, pokud tedy není IT specialista. Pro děti to samozřejmě znamená velké riziko, že je někdo donutí posílat své intimní fotografie, donutí sdílet citlivé údaje o rodině či je dokáže vylákat na odlehlé místo a tam je zneužít. V tomto ohledu mě těší, že se o tomto už hojně diskutuje na základních školách. Konečně dalším fenoménem je pak diskutování přes sociální sítě. Zvláště mladí lidé se občas stydí zvednout telefon, protože se domnívají, že nebudou mít, co říci, a tak raději sedí hodiny u počítače a s kamarády nebo „láskami“ si tzv. chatují. Pokud se to neděje v neúnosné míře, nemusíme v tom hledat nic negativního, pokud by ale tento druh komunikace měl zcela zastínit komunikaci tváří v tvář, byl by to problém.

Nejeden respondent uváděl, že se s dívkami baví radši přes internet. Nejčastějším důvodem, proč preferují tento typ komunikace, bylo to, že mají větší prostor si rozmyslet, co řeknou, respektive napíší.

„Na netu jsem poměrně často, několik... možná i pět hodin denně. Chatuju, poslouchám hudbu, koukám na příspěvky od přátel.“ (Richard)

„Na netu jsem denně až osm hodin. Většinou komentuju příspěvky, surfuju nebo si chatuju.“ (Gustav)

„Na internetu jsem tak zhruba dvanáct hodin denně. Většinu času surfuju,“
(Nikolas)

„Netuším, nepočítám to. Ale asi tak zhruba až čtyři hodiny denně. Dělán tam to, co asi všichni. Chatuju, komentuju, koukám na fotky, sem tam nějakou přidám, občas hledám něco do školy nebo tak něco, nic závratného.“ (Adam)

Shrnutí

1. Z výsledků mého výzkumu vyplývá, že chlapci tráví na internetu každý den průměrně téměř 5 hodin (přesně 4,65). Jeden chlapec tráví podle svých slov na internetu každý den průměrně asi 12 hodin, nejméně pak hoši uváděli jednu hodinu denně.
2. Hraním počítačových her tráví ještě více času a to každý den průměrně téměř 6 hodin (přesně 5,8). Nejvíce hodin strávených hraním počítačových her bylo 8, nejméně pak jedna hodina denně. Ne všichni chlapci pak počítačové hry hrají, 5 uvedlo, že je to nebaví a nehrají. Zbytek se o hry zajímá.
3. Volný čas strávený na internetu a hraním počítačových her jsem se snažila dát do souvislosti také se vztahem k dívkám, resp. s tím, zda chlapci tráví volný čas radši s počítačem nebo s dívkou a pak také zda se s dívkami baví radši osobně nebo přes internet. 7 chlapců uvedlo, že se s dívkami radši baví osobně, 5 z nich radši přes internet a oba způsoby komunikace pak preferuje také 5 chlapců.
4. 11 mladíků radši chodí s dívkami na rande, než hraje počítačové hry, 3 hoši uvedli, že radši hrají, než by byli s dívkami, 3 pak uvedli, že je to půl na půl.

MÉDIUM	Průměrný počet hodin denně	Nejvíce hodin denně	Nejméně hodin denně	Netráví tímto způsobem volný čas
Internet/počet	5	12	1	0
Hraní her/počet	6	8	1	5

Komunikují chlapci s dívkami radši přes internet nebo osobně?

KOMUNIKACE	POČET
Internet	5
Osobně	7
Obojí	5

Hrají chlapci raději počítačové hry nebo chodí s dívkami na rande?

FORMA ZÁBAVY	POČET
Hry	3
Rande	11
Obojí	3

14.3 Sledování pornografických filmů

Pravdou je, že za nárůstem počtu dětí a mladých lidí, většinou tedy chlapců, kteří sledují pornografické snímky, stojí bezesporu jejich snadná dostupnost. V dnešní době se téměř každé „malé dítě“ orientuje na internetu lépe, než jeho rodiče, není proto zvláštní, že je pro ně více než jednoduché, dostat se k pornografii. Navíc tento průmysl si je dobře vědom možností a výdělků, jež mu právě internetová platforma nabízí, a proto stále chrlí nový a nový materiál, ať mají konzumenti stále co sledovat. Bohužel se ale začíná rozmáhat fenomén závislosti na pornografických snímcích. Týká se to tedy většinou mužů. Existují případy, kdy je muž již natolik vtáhnut do tohoto světa plného rozkoše a krásných těl, že porno sleduje i každou volnou minutu v práci. Samo o sobě by to nemělo znamenat velký

problém, porno tady bylo a bude a zřejmě má občas na určité jedince i pozitivní a uvolňující vliv, bohužel občas převládá vliv negativní, který se odráží hlavně v partnerských vztazích. Muži, kteří konzumují příliš porna, přestávají mít zájem o své partnerky – ty totiž nejsou tak dokonalé jako ty z jeho filmů, ani nejsou tak pružné a neudělají vše, co jim muž přikáže. Muže pak v podstatě přestane „normální“ sex zajímat, partnerka jej přestane přitahovat. Sexuologické poradny se v posledních letech plní páry, kde problém v sexu nemá žena, ale právě muž, kterého partnerka za odborníkem většinou přivede.

První pornografický snímek viděli respondenti průměrně ve třinácti letech. Tomu nejmladšímu bylo v době, kdy poprvé shlédl pornofilm teprve deset let, tomu nejstaršímu pak šestnáct. Za zmínku stojí uvést, že většina chlapců říkala, pokud tedy shlédli film kolem jedenáctého až třináctého roku, že z něj nemají žádný dojem, že z toho spíš byli vyplašení, než aby se jim to líbilo. V podstatě v té době ještě nevěděli, o co jde. Ti, kteří první porno film viděli po třináctém roku věku, uváděli, že se jim to líbilo, některé to dokonce vzrušilo. Zajímavé je také zjištění, že pornografický film již viděl každý z dotázaných mladíků, každý den pak sleduje porno sedm ze sedmnácti respondentů. Ani na jednoho z dotázaných pak zhlédnutí porna nemělo negativní vliv, naopak pozitivní vliv (hlavně co týká inspirace v sexuálních polohách) uvedli čtyři chlapci. Sedm mladíků se domnívá, že je sledování porna nikterak neovlivňuje. Všichni chlapci shodně uváděli, že se na porno dívají na internetu. Jeden dokonce zmiňoval, že vůbec nechápe dobu, kdy pro to lidé museli chodit do „nějaké“ videopůjčovny nebo to dokonce vozit ze zahraničí.

„V patnácti poprvé a dojem jsem měl suprový, v podstatě takový, že jsem si to hned pustil znovu.“ (Jirka)

„Už si nevzpomínám, kdy jsem viděl své první porno. Ale když zalovím v paměti, tak asi zhruba ve třinácti. Jo, to bude asi ono, teď je mi sedmnáct a bylo to asi zhruba tak před čtyřmi lety. Ale přesně fakt nevím.“ (Erik)

„První péčko jsem viděl u kámoše, v šestnácti“ (David)

„Už v jedenácti jsem to viděl poprvé. A dojem? Pěkný. Vzrušilo mě to.“ (Nikolas)

„Celkem brzo, v deseti letech a dojem žádný, byl to spíš šok pro mě, nevěděl jsem moc, o co jde.“ (Michal)

Shrnutí:

1. Respondenti viděli pornografický film poprvé průměrně ve 13 letech. Jeden hoch už dokonce poprvé v 10 letech, dva v 11. Pouze jeden respondent až v 16 letech.
2. Respondenti se na porno dívají průměrně 3 x týdně.
3. 4 chlapci uvedli, že je zkušenost s pornem ovlivnila v sexu (nikdo neuvedl, že negativně). 7 hochů se domnívá, že je zkušenost s pornem v sexu neovlivnila nebo neovlivňuje. 6 chlapců ještě pohlavní styk nemělo.

Porno viděli (počet)	17 (všichni)
Průměrný věk prvního zhlédnutí	13
Nejnižší věk prvního zhlédnutí	10
Nejvyšší věk prvního zhlédnutí	16

	počet
Každý den sleduje	7
Sex ANO	11
Sex NE	6
Sledování porna ovlivnilo	4 (pozitivně)
Sledování porna neovlivnilo	7

Průměrně sledují	3 x týdně
-------------------------	-----------

14.4 Vztah s otcem

Ač se u této subkategorie respondenti rozvykládali paradoxně nejméně, já jí připisuji velice významný vliv na téměř všechny subkategorie ostatní a jak bude patrné níže, když jsem právě vztahy s otcem dala do korelace například se vztahem k dívkám nebo hraním počítačových her, vyšly poměrně zajímavé výsledky.

Špaňhelová (2009) tvrdí, že komunikace s dětmi by měla být pro rodiče radost – radost z prožitku společně stráveného času a lepšího poznávání dítěte. Rodič by se měl o dítě zajímat a komunikovat s ním od nejtělejšího věku, respektive od narození. Jsou samozřejmě i názory, že bychom měli s potomkem hovořit již v prenatálním období. Pokud se v rodině nenastaví, byť nepsaná, pravidla komunikace co nejdříve, těžko se pak bude něco dohánět. Představte si situaci, že s dítětem celý život téměř nemluvíte, nezajímáte se o něj a najednou, třeba v období puberty, po něm bude chtít, aby vám vykládalo, zda už se s někým líbalo nebo jaké má problémy s kamarády. Samozřejmě nebude chtít se s vámi o tom bavit. Vždyť vám v tomto ohledu zřejmě nedůvěřuje a dá se očekávat, že takovéto věci už dávno řeší s někým jiným nebo, v tom horším případě, si to řeší jen sám v sobě. Komunikace je záležitostí mezi rodiči a dětmi téměř nejdůležitější, je proto třeba na ní od první chvíle pracovat. Pokud mají rodiče s dětmi od začátku otevřený vztah, zajímají se o ně a komunikují s nimi, většinou nemají problém ani v období puberty a pozdějších etapách života jejich dítěte s tím, že by s nimi potomek nechtěl komunikovat. Bohužel se v dnešní hektické době často setkáváme s tím, že si rodiče neuvědomují, že kvůli svému pracovnímu vytížení zapomínají se svými dětmi mluvit. Možná se jich letmo zeptají, co bylo ve škole, uslyší obligátní, nic, a jdou dál. Pokud však s dětmi nemluvíme, nic se o nich nedozvíme. Na druhou stranu, pokud nemá dítě k rodičům takovou důvěru, aby se jim svěřilo, může se stát, že ve chvíli, kdy se bude trápit, za rodiči nepůjde, zkusí to řešit v lepším případě s kamarádem, v horším případě samo se sebou. Některé způsoby řešení však mohou být i tragické.

Vztah otce se synem je pak samostatnou kapitolou a ve velké míře jsem se tomuto tématu věnovala v teoretické části mé práce. Vztah otec - syn by měl být

založený na důvěře a porozumění. Samozřejmě nemůžeme očekávat, že bude otec až tak komunikativní a otevřený, jako třeba bývají ženy, ale měl by se o to pokusit a neměl by zapomínat na to, jak je pro syna důležitý. Syn totiž svého otce velmi potřebuje a to zejména proto, aby si vybudoval svou vlastní mužskou identitu. Na základě identifikace s otcem to jde nejsnáze. Právě chlapci, kteří vyrůstají bez otců nebo jsou jejich otci pasivní, pak bývají v sociálních vztazích ostýchaví, stydliví, neumí se prosadit, hůře se uplatňují ve společnosti, špatně navazují vztahy s dívkami a bývají taktéž nedůvěřiví.

Oproti mému očekávání uvedla větší polovina respondentů, že má dobrý nebo dokonce skvělý vztah se svým otcem. Paradoxně pak ale pouze dva uvedli, že se s nimi otec baví o intimních věcech, třeba o sexu. O vztazích obecně a o dívkách se pak s chlapci tátové baví více, pět respondentů v tomto případě odpovědělo kladně. Zároveň ale nutno podotknout, že 14 otců se s respondenty o intimních věcech nebaví vůbec a 12 otců se s nimi nebaví ani o vztazích obecně. I zde si myslím, že je to důvod k zamyšlení a delší diskusi, neboť z psychologického hlediska je komunikace mezi rodiči a dětmi jedním z nejdůležitějších aspektů jejich vztahu, proto je pro mne trochu zarážející, že i přesto, že se stále a to jak na laické, tak odborné úrodni, hovoří o „novém otcovství“, taková spousta otců se svými syny téměř nekomunikuje.

„Vztah dobrý, kamarádský, pokecáme skoro o všem.“ (Bruno)

„S tátou si moc nerozumíme, asi jiná mentalita.“ (Gustav)

„Svého otce neznám, takže vztah máme nijaký.“

„Jo, myslím, že celkem dobrý.“ (Olda)

„Vztah s otcem mám perfektní.“ „A můžeš to trochu rozvést?“ „Proč? Prostě perfektní a tečka.“ (Erik)

„Lepšího otce si ani nemůžu přát. Vztah máme supr. Jsme jak kámoši.“ (Cyril)

„Můj biologický otec byl zavřený a od šesti let jsme se neviděli. V deseti jsem ho viděl, ale nebavili jsme se a nezajímá mě. Otčím se ke mně chová hezky, je to klidný člověk.“ (Karel)

Shrnutí:

1. Vztah s otcem jako DOBRÝ uvádí 7 respondentů. 2 respondenti mají DOBRÝ VZTAH s otčímem (s vlastním otcem však špatný či žádný). 4 respondenti pak mají podle svých slov vztah s otcem SKVĚLÝ. 3 chlapci se s otci NEVÍDAJÍ, vztah tedy nemají podle jejich slov žádný. 2 respondenti uvedli, že mají vztah s otcem ŠPATNÝ. 1 chlapec otec zemřel.
2. S otci NEKOMUNIKUJE o intimních věcech (třeba o sexu) 14 z dotazovaných chlapců. OBČAS se o tom baví s otcem 1 chlapec. 2 mladíci se s otci o intimnostech BAVÍ. Pokud se jedná pouze o rady týkající se randění, tak s 5 chlapci o tomto tátové mluví, s 12 vůbec.
3. 17 respondentů – čili všichni – nemají žádný jiný mužský vzor. Radši probírají intimní věci s kamarády (4 respondenti) nebo si je řeší sami (4).

VZTAH S OTCEM	Skvělý	Dobry	Špatný	Žádný	Umřel
POČET	4	7	2	3	1
VZTAH S OTČÍMEM	0	2	0	0	0

KOMUNIKACE	RANDĚNÍ	INTIMNÍ VĚCI
Ano	5	2
Občas	0	1
vůbec	12	14

14.5 Zajímavé souvislosti

14.5.1 ŠPATNÝ NEBO ŽÁDNÝ VZTAH S OTCEM (6 chlapců) x DOBRÝ NEBO SKVĚLÝ VZTAH S OTCEM (11)

Respondenti, kteří popisovali svůj vztah k otci jako špatný, tráví na internetu více času, než ti, kteří svůj vztah s otcem popisovali jako dobrý nebo skvělý. Zároveň mnohem více chlapců, kteří mají s otcem špatný vztah, uvádělo, že jsou v kontaktu s dívkami stydliví a že je nezvou na rande i z toho důvodu, že se bojí odmítnutí. Chlapci, kteří mají se svými otci dobrý vztah, také mnohem častěji uváděli, že s dívkami hovoří raději osobně než přes internet. Lze tedy usuzovat, že chlapci, kteří mají se svými otci dobré vztahy, jsou v interpersonálních vztazích jistější, jsou sebevědomější a zároveň dokážou lépe řešit vztahové problémy.

Respondenti, kteří uváděli, že mají špatný nebo žádný vztah s otcem tráví na internetu průměrně 6 hodin denně. Naopak chlapci, kteří uváděli, že mají s otcem dobrý nebo skvělý vztah, tráví na internetu v průměru o půl hodiny méně.

	Na internetu průměrně za den / hodin
Špatný vztah s otcem	6
Dobrý vztah s otcem	5,5

Respondenti, kteří uváděli, že mají špatný nebo žádný vztah s otcem častěji uváděli, že již byli dívkou odmítnuti a z toho důvodu se stydí zvat další dívky na rande. Z 6 chlapců takto odpověděli 4. Naopak z 11 chlapců, kteří mají s otcem vztah dobrý nebo skvělý se z tohoto důvodu stydí zvat holky na rande pouze 1 z nich.

	Stydí se zvat dívky na rande
Špatný vztah s otcem	4
Dobrý vztah s otcem	1

4 z 6 chlapců, kteří mají špatný nebo žádný vztah s otcem s dívkami radši komunikují přes internet, 1 preferují obojí komunikaci. Naopak pouze 2 chlapci z 11, kteří mají se svým otcem vztah dobrý nebo skvělý, mluví s dívkami radši přes internet, 7 z nich preferuje komunikaci tváří v tvář, 2 preferují obojí.

KOMUNIKACE	Internet	Osobně	Obojí
Špatný vztah s otcem	4	1	1
Dobrý vztah s otcem	2	7	2

2 mladíci z 6, kteří mají s otcem špatný nebo žádný vztah hrají radši počítačové hry, než aby chodili s dívkami na rande, 3 z nich preferují randění, 1 obojí. Statisticky ale opět více chlapců rádo randí, pokud má s otcem vztah dobrý nebo skvělý a to 7 z 11, pouze 1 dává přednost počítačovým hrám, 3 preferují obojí.

PREFERUJÍ	Hry	Rande	Obojí
Špatný vztah s otcem	2	3	1
Dobrý vztah s otcem	1	7	3

14.5.2 CHLAPCI, KTEŘÍ SE SVÝMI OTCI MLUVÍ O VZTAZÍCH A DALŠÍCH INTIMNÍCH VĚCECH (4)

Tato skupinka chlapců, kterých je ze tří mnou vytvořených subkategorií nejméně (4), vychází, co se sociálního chování týká, nejlépe. Nejlépe, co se týká vztahu k dívkám, stydlivosti, randění, hraní počítačových her i trávení volného času na sociálních sítích. Dá se říci, že si vedou nejlépe z dotazovaných chlapců ve všech vytvořených kategoriích.

Lze tedy předpokládat, že chlapci, se kterými jejich tátové hovoří také o intimních věcech, jakými jsou třeba sex nebo problémy ve vztazích, jsou dá se říci

sociálně vyspělejší, nemají potřebu trávit dlouhé hodiny hraním počítačových her nebo chatováním s kamarády. V kontaktu s dívkami jsou pak sebevědomější, neostýchají se je zvát na rande, nebojí se odmítnutí, protože si jsou vědomi toho, že se to prostě v životě stává. Usuzuji, že právě na takovéto věci je může připravovat právě otec, který jakožto zkušenější parťák svému synovi dává cenné rady do života, které mu pak jeho bytí do velké míry zjednodušují a ztransparentňují.

Pouze jeden a to stále tentýž chlapec vybočoval z řady, neboť pouze on byl dívkou odmítnutý a proto se stydí zvát další dívky na rande, radši se s dívkami baví přes sociální sítě, hraje počítačové hry a radši nad nimi tráví čas, než aby šel s dívkou třeba do kina. Zbylí tři chlapi hry vůbec nehrají, preferují s dívkami komunikaci tváří v tvář, nestydí se je pozvat na rande, radši jsou s nimi venku, než aby hráli hry, navíc uváděli, že počítačové hry vůbec nehrají.

Tato skupinka chlapců tráví na internetu nejmenší počet hodin denně a to v průměru pouze 3.

	POČET
Stydí se	1
Nestydí se	3
Komunikace přes internet	1
Komunikace osobně	3
Radši hraje hry	1
Radši chodí na rande	3
Hraje hry	1
Nehraje hry	3

Průměrně stráví hraním her	3 hodiny
-----------------------------------	----------

15 DISKUZE

Má rigorózní práce se zabývá problematikou mužské identity, mužské role a otcovství, v neposlední řadě pak vlivem hraní počítačových her, sledování pornografie a vztahu otec – syn, na utváření maskulinity.

V teoretické části se věnuji pojmu identita jako takovému, problematickému utvářením mužské identity a zároveň pak tématu mužské role, která prochází v posledních letech také velkou proměnou. Všímám si také vlivu virtuálního světa a vztahu mezi otcem a synem na pozitivní vývoj chlapců v co nejširším kontextu.

Ve výzkumné části pak předkládám kvalitativní studii, ve které analyzuji a následně popisuji to, jak mladí muži nazírají na romantické vztahy, zda s dívkami komunikují radši osobně nebo spíš přes internet, kolik času denně u počítače tráví a zda dávají přednost například schůzce s dívkou před hraním počítačových her. Dále se zabývám tím, jak často chlapci sledují pornografické filmy a hledám souvislosti mezi výše zmíněnými fenomény a vztahem otec – syn.

Do studie bylo zařazeno 17 chlapců ve věku 17 – 19 let, kteří se vyjadřovali k tomu, jaký mají vztah k dívkám, zda je zvou na rande, zda preferují setkání s nimi nebo si radši povídají prostřednictvím sociálních sítí, kolik času tráví denně hraním počítačových her a sledováním porna a jak je sledování pornografie ovlivňuje. Zároveň pak odpovídali na otázky týkající se vztahu se svým otcem, zejména hovořili o tom, jak vztah vnímají a zda s nimi tátové hovoří o intimnějších věcech nebo s nimi naopak nekomunikují. Limity práce vnímám ve velikosti zkoumaného vzorku, nicméně musím podotknout, že sehnat mladé muže, kteří by se neostýchali a chtěli by otevřeně hovořit o těchto tématech, byl poměrně oříšek.

Závěry mého výzkumu v některých zjištěních odpovídají dosud prezentovaným výsledkům k tématu mladé generace, trávení volného času na sociálních sítích a vlivu těchto aspektů na „normální“ život, v některých oblastech se pak liší. Vše popíši v následujících podkapitolách.

15.1 Vztah strachu z odmítnutí a navazováním romantických vztahů

Zimbardo (2015) zmiňuje, že mladí chlapci přestávají zvat dívky na rande. Můj výzkum toto tvrzení potvrdil částečně. Právě Zimbardo hovoří o tom, že chlapci mají strach z odmítnutí, nedokážou správně reagovat na to, když dívka nepřijme pozvání rande, nechce jim dát telefonní číslo nebo je odmítne políbit. Můj výzkum v této souvislosti odhalil jeden fakt a tím je, že pokud mají chlapci dobrý nebo výborný vztah se svými otci a pokud s nimi otcové navíc mluví o vztahových věcech, jsou v těchto aspektech bytí odolnější. Nejsou tak ostýchaví, odmítnutí neberou jako konec světa ani důvod k tomu, nepozvat na rande další dívku. Naopak chlapci, kteří uváděli, že je jejich vztah s otcem vlažný, špatný nebo neexistující, jsou v tomto ohledu mnohem uzavřenější, bojí se odmítnutí, kvůli kterému dívky na kávu nebo do kina nezhou.

Jak uvádí Zimbardo (2015) a jak také potvrdil můj výzkum, spousta chlapců, jež nemají správně vybudované sebevědomí, se před svým studem zavírá do svých dětských pokojů a hraje počítačové hry nebo sleduje pornografické filmy.

Pro účastníky mého výzkumu, vzhledem k jejich věku i určitým způsobem ke kontroverznějšímu tématu pornografie, nebylo jednoduché o některých věcech hovořit. Až mě překvapilo, jak málo toho někteří respondenti dokázali říct například o svém vztahu k dívkám nebo o tom, zda už měli nějakou sexuální zkušenost.

Téměř polovina mých respondentů uvedla, že s dívkami na rande nechodí, u některých byl důvodem právě již zmiňovaný stud a strach z odmítnutí, někteří zmiňovali, že je to vlastně ani nezajímá. Zimbardo (2015) si z tohoto důvodu dělá o mladou generaci mužů poměrně velké starosti a v této souvislosti hovoří o tom, že mladíci už jsou mnohdy tak otupělí z hraní počítačových her a sledování on-line pornografie, že se v „normálním“ životě nudí – nezajímají je ženy, škola, rodina, nechodí volit, nepřemýšlí nad smyslem svého bytí.

Určitě je důležité zmínit také fakt, že větší polovina z mnou dotazovaných chlapců uvedla, že se s nimi o vztahových věcech v rodině nikdo nebaví. Spousta z nich za to navíc byla ráda a tvrdila, že si takového věci raději řeší s kamarády nebo sama se sebou.

15.2 Čas strávený na sociálních sítích a hraním počítačových her

Zde výsledky mého výzkumu v podstatě korespondují s tím, s jakými závěry přišel Zimbardo (2015). Navíc čeští chlapci, jenž se zúčastnili mého výzkumu, tráví hraním počítačových her v průměru o dvě hodiny více, než jak publikoval odborník. Zimbardo přišel s tím, že chlapci tráví hraním na počítači průměrně čtyři hodiny denně, podle mého výzkumu je to dokonce hodin šest. Na internetu a to psaním různých komentářů, sledováním příspěvků nebo chatováním s přáteli tráví v průměru pět hodin denně. Výsledky jsou poměrně alarmující a to zejména z toho důvodu, že stále více vychází najevo, že mladá generace dává přednost virtuální realitě před tou opravdovou. Nejedna respondent pak uváděl, že se s dívkami baví radši přes internet. Nejčastějším důvodem, proč preferují tento typ komunikace, bylo to, že mají větší prostor si rozmyslet, co řeknou, respektive napíší.

Příznivější už jsou pak data, která zodpovídají otázku, zda chlapci tráví volný čas radši s dívkami, než hraním počítačových her a zda s nimi hovoří radši přes internet nebo tzv. "face to face". Větší třetina hochů se s dívkami baví radši osobně, další třetina pak radši přes sociální sítě, poslední třetina uvedla, že preferuje obojí. Také zde je ale nutné podotknout, že současný trend řešení všech typů záležitostí přes různé chaty nebo emaily, není zdravý a rozhodně nemůžeme říci, že bude jednoduché jej zvrátit. Zkuste se zamyslet nad tím, když jedete třeba autobusem, vlakem nebo jen sedíte v restauraci, jak lidé, se kterými cestujete nebo večeříte, vypadají, co dělají. Téměř každý má v ruce telefon. Lidé už se spolu nebaví tváří v tvář, ale stále a jen komunikují se svými smartphony a lidmi „na druhém konci drátu“. Nedávno se mě jeden známý ptal, jestli vím, jak to v současné době vypadá na diskotékách. Odpověděla jsem, že nemám tušení. On na to, že mladí lidé sedí v boxech, mají v rukou mobily a chatují si. Napadá mě tedy, proč na tu diskotéku vůbec chodí, když nejen že netančí, ale ani si nepovídají s přáteli a nenavazují nové kamarádké vztahy.

15.3 Vliv hraní počítačových her a sledování on-line pornografie na partnerské vztahy a pohled na sex

V mém výzkumu jsem se setkala i s tím, že chlapci dokážou hrát počítačové hry i dvanáct hodin denně. Vzhledem k tomu, že minimálně šest hodin stráví ve škole, z toho pak jednoduchou matematikou vyplývá, že už jim zbývá tak maximálně šest hodin na spaní, nemají už pak ale prostor na nic jiného, ani na jídlo. Hypoteticky tedy stráví hodinu denně jídlem, na spánek jim tedy zbude hodin pět, což znamená, že ani jejich výkony ve škole nemohou být nikterak závratné, neboť je obecně známo, že zejména mladý organizmus potřebuje ke svému dobrému fungování dostatek spánku. Naopak mě ale mile překvapilo, že se najdou i chlapci, které počítačové hry nezajímají a hrají je pouze minimálně nebo vůbec. Poměrně dost mladíků také uvádělo, že mnohem raději by šly s dívkou ven, do kina nebo na kávu, než aby seděli doma za počítačem, také se našlo poměrně dost těch, kteří preferují komunikaci tváří v tvář před tou přes internet. Na druhou stranu stále ještě třetina mladíků preferuje komunikaci prostřednictvím sociálních sítí, další třetina pak uváděla, že komunikuje nejlépe obojím způsobem.

15.4 Vztah chlapců k jejich otcům a přítomnost či absence pozitivních mužských vzorů

Větší část respondentů uvedla, že má dobrý nebo dokonce skvělý vztah se svým otcem, zbylí účastníci výzkumu vztah k němu popisovali jako nijaký, žádný nebo špatný. Na druhou stranu však téměř všichni uváděli, že s nimi jejich tátové moc nemluví, zvláště pak ne o vztahových a dalších intimních věcech, jakými jsou třeba sex nebo líbání. Jak víme a jak jsme o tom v této rigorózní práci několikrát hovořili, tak důležitost otce je v životě chlapce nezbytná, stejně nezbytná je pak ale jeho angažovanost v péči o dítě a touto angažovaností se myslí i komunikace se strany otce na syna. Špaňhelová (2009) tvrdí, že komunikace s dětmi by měla být pro rodiče radost – radost z prožitku společně stráveného času a lepšího poznávání dítěte. Rodič by se měl o dítě zajímat a komunikovat s ním od nejútlejšího věku. Komunikaci považují ve vztahu nejen otec – syn, ale obecně ve vztahu rodič – dítě, jako klíčovou. Bez komunikace není sdílení, bez komunikace

není poznávání, bez komunikace není radost. Nutno zmínit, že pokud mají děti s rodiči vřelý a láskyplný vztah, kde zmiňovaná komunikace neabsentuje, mívají pak v období dospívání a také samotné dospělosti jednodušší cestu k vytvoření zdravých mezilidských a partnerských vztahů, jsou sebevědomější, mají vytvořenu zdravou identitu a umějí se v životě lépe prosadit.

Vztah mezi otcem a synem je pak specifickou záležitostí, která by měla být taktéž pěstována a opečovávána od samotného narození dítěte, jen tak lze totiž docílit toho, že postupně vybudovaný vztah bude založený na důvěře a respektu. Jak jsem již hojně zmiňovala, syn svého otce velmi potřebuje a to zejména proto, aby si vybudoval svou vlastní mužskou identitu. Právě chlapci, kteří vyrůstají bez otců nebo jsou jejich otci pasivní, pak bývají v sociálních vztazích ostýchaví, stydliví, neumí se prosadit, hůře se uplatňují ve společnosti, špatně navazují vztahy s dívkami a bývají nedůvěřiví.

Morman a Floyd (2006) si ve svém výzkumu kladli za cíl zjistit to, co pro muže znamená být dobrým otcem. Z analýzy písemných odpovědí pak vytvořili dvacet kategorií, přičemž dobrý otec by měl být pro svého syna modelem pro vytvoření mužské role, měl by být tím, kdo určuje hranice, měl by své děti milovat, naslouchat jim, chránit je, zapojovat do života a poskytovat jim péči. Dobrý otec je navíc představitelem disciplíny, je schopen směrem k dětem vyjadřovat pocity, je emočně přístupný a umí dávat najevo lásku. Je svým dětem přítelem a snaží se o to, aby na něj jeho děti byly hrdé.

K zamyšlení by nás měl vést především fakt, že i přesto, že se stále častěji hovoří o tzv. novém otcovství, tátové se svými dětmi, potažmo syny, stále nedostatečně komunikují. Na vině může být přílišný čas trávený v práci, nezáměr o děti nebo třeba i nevědomost. Zároveň je nutno zmínit, že děti jsou většinou odrazem svých rodičů a v dospělosti se chovají tak, jak od nich vyzorovali, pokud se tedy nebudou z důvodů velmi špatného prostředí chovat zcela opačně.

Karen Guzzo (2011) před lety publikovala výzkum, který zkoumá zkušenosti mužů s vlastním otcem a to, jak se následně muži vyjadřují ke své otcovské roli. Její modelová hypotéza vycházela z teorie socializace a sociálního učení, které

hovoří o tom, že naše postoje a modely chování jsou naučené od lidí, kteří jsou pro nás důležití a od nejútlejšího věku nás ovlivňují. Je obecně známo, že děti přejímají způsoby chování a jednání, a to buď vědomě, nebo nevědomě, od svých primárních vychovatelů. Muži obecně používají vlastní zkušenost se svými otci jako „mentální model“ pro jejich vlastní přístup k rodičovství. Guzoo tedy předpokládá, že muži, kteří měli se svými otci dobré vztahy se sami stanou dobrými otci a naopak. Nicméně není neobvyklé, že muži, kteří měli špatné vztahy se svými otci i se budou chtít v budoucnu vyhnout opakování jeho chyb u vlastních dětí. Autorka uvádí, že se hypotézy jejího výzkumu potvrdily. Studie byla prováděna ve velkých amerických městech.

ZÁVĚR

Problematika mužství, otcovství a problematika formování maskulinní identity je v dnešní době stále důležitější oblastí zkoumání a to nejen v kontextu individuálního vývoje, ale také v kontextu celospolečenském. V současné moderní západní společnosti nemá muž zdaleka tak jednoznačnou pozici, jako měl v minulosti, a kterou by bylo jednoduché obecně definovat. Většina jistot, ze kterých mohli muži kdysi čerpat, se vytrácí a je stále nutné hledat nové cesty ke zdravému mužství a naplňování mužské a otcovské role.

Pozice a identita mužů je dnes něčím, co postrádá vymezení a stabilitu. Ve světle emancipace se pak svým způsobem zdá, že muži jakoby ztráceli svou mužnost, jsou nejistí a neví, co od nich společnost očekává. Navíc nutno zmínit, že u mladé generace mužů se vytrácí úcta ke starším autoritám a ke stáří obecně. Je tedy možné, že muži potřebují znovu navázat kontakt s kladnou mužskou energií, aby dokázali zjistit, kdo vlastně jsou, co se od nich očekává a jaká je jejich role. *„Muž si celý život potřebuje dokazovat, že je mužem. Protože se jím necítí být. Odříznutý od svých pocitů, od svého srdce, bloudí ve světě představ a přesvědčení o tom, co je to být muž“* (Špatenka, 2015, s. 4). Muž podle Špatenky není v kontaktu se svou přirozeností a kvůli tomu ztrácí víru v sebe, resp. nemá víru v sebe a těžko hledá způsob upřímné existence.

Být mužem není zřejmě zdaleka tak jednoduché, jak by se mohlo zdát. Nejen, že se identifikuje víceméně negací, tedy čím by být vlastně neměl, zároveň se od něj očekává soutěživost, síla, úspěch, skrývání pocitů, nebojácnost, dominance, snášení bolesti a zdůrazňování rozumu a logiky. Být mužem znamená nebýt ženský, nebýt homosexuál, nebýt poddajný a závislý.

Není se tedy čemu divit, že spousta mladých mužů se pod tímto tlakem společnosti vyhýbá a radši tráví svůj volný čas sledováním pornografie nebo hraním počítačových her. Na vině je samozřejmě také absence mužských vzorů, které by mladíkům byly modelem, a které by jim ukazovaly tu správnou cestu ke zdravé maskulinitě.

SOUHRN

Teoretická část mé rigorózní práce pojednává o otázkách formování mužské identity, o její křehkosti, zranitelnosti a úskalích. Zabývá se také důležitostmi období adolescence na vznik maskulinní identity a jejími problémy. V dalších kapitolách se pak věnuji historickému kontextu krizí mužské identity a také krizí mužské role. V neposlední řadě hovořím o otázkách otcovství, jakožto o jedné z nejdůležitějších mužských rolí, které v posledních letech prochází velkými změnami, se kterými se muži vyrovnávají více či méně úspěšně. Další oblastí, kterou se v teoretické části zabývám, je vztah otců a synů, který považuji při utváření maskulinní identity za fenomén, že je pro vývoj ke zdravé mužské identitě klíčový. Důležitou kapitolu, která je rovněž jakousi teoretickou platformou pro můj výzkum, pak tvoří pojednání o tom, jaký vliv má sledování pornografických snímků a hraní počítačových her na utváření partnerských vztahů.

Ve výzkumné části se pak věnuji tomu, jak současní mladí muži nahlíží na romantické vztahy, zda se zajímají o dívky, zda je zvou na rande nebo je to pramálo zajímavá. Dále se zabývám také tím, kolik času tráví mladíci sledováním porna a hraním počítačových her a zda si uvědomují, že to může ovlivňovat jejich partnerský a sexuální život. V neposlední řadě si pak všímám toho, jaký vliv mají na výše zmíněné aspekty vztahy mezi chlapci a jejich otci a zejména pak to, jaký vliv má na utváření zdravých mezilidských vztahů to, zda s nimi jejich tátové komunikují či nikoliv. Do výzkumu bylo zapojeno 17 chlapců ve věku 17 – 19 let.

V samotném úvodu teoretické části předkládám výzkumné cíle a výzkumné otázky, věnuji se metodologii výzkumu a také otázkám etiky ve výzkumné práci. Poté se již věnuji samotné analýze a interpretaci výsledků výzkumu. Zabývám se zejména čtyřmi oblastmi, kterými jsou navazování romantických vztahů, trávení volného času na internetu a hraním počítačových her, sledování pornografických filmů a vztahy s otci.

V otázkách **navazování romantických vztahů** jsem došla k očekávaným výsledkům, i když mě pozitivně překvapilo, že spousta účastníků výzkumu dává přednost komunikaci s dívkami tváří v tvář, než aby se s nimi potkávala a bavila pouze na internetu. I přesto se ale třetina chlapců s dívkami baví radši prostřednictvím sociálních sítí, další třetina pak preferuje oba dva způsoby komunikace. Zajímavostí je, že chlapci, kteří uváděli, že mají se svými otci dobré vztahy a dále pak uváděli, že se svými otci komunikují i o poměrně choulostivých věcech, se s dívkami bavila téměř výlučně radši tváří v tvář. Tito chlapci, až na jednu výjimku, většinou nepopisovali, že by se s dívkami styděli hovořit nebo že by měli strach z odmítnutí, což byly většinou hlavní důvody, proč chlapci uváděli, že s dívkami komunikují radši přes internet a nemají zájem o to, se s nimi setkávat osobně.

Na internetu a hraním počítačových her tráví mladí muži poměrně hodně času. V prvním případě průměrně pět hodin denně, v tom druhém dokonce šest hodin. Tohoto fenoménu, který se v posledních letech čím dál víc rozmáhá, si všímá i známý psycholog P. Zimbardo (2015), který uvádí, že současní muži utíkají před reálným světem do bezpečí svých pokojíků a nemají takové dovednosti, které by jim dovolovaly odolávat úskalím dnešní moderní doby. Ztrácí zájem o děvčata, o mezilidské vztahy, o školu i o rodinu. Můj výzkum naštěstí nepotvrdil poměrně hodně negativní Zimbardovy výsledky, neboť mí respondenti sice tráví na internetu poměrně hodně času, na druhou stranu ale stále mají o dívky zájem, pozývají je na rande, chtějí se s nimi bavit tváří v tvář. Ne všichni respondenti samozřejmě uváděli, že mají o partnerství zájem. Byli i tací, kteří tvrdili, že je to nezajímá nebo že na základě negativních zkušeností zájem ztratili.

Co se týká sledování pornografických filmů, stojí za zmínku určitě zjištění, že první takovýto snímek viděli mladíci v průměru již ve svých třinácti letech. Jeden chlapec dokonce uvedl, že viděl své první porno již v deseti letech. Respondenti pak shodně odpovídali, že pokud porno viděli před třináctým či čtrnáctým rokem věku, neměli z toho vůbec rozum, nechápali, o co se jedná, a buď se smáli, nebo byli vyděšení. Ti, kteří takovýto film zhlédli v pozdějším věku, pak uváděli, že to na nich zanechalo relativně pozitivní dojem.

Za zřejmě nejdůležitější pak vnímám kategorii týkající se vztahů chlapců a jejich otců. Zajímala jsem se především o to, zda tátové se svými otci hovoří o choulostivých věcech a jaký vůbec mají vztah. Téměř všichni chlapci uváděli, že mají s otcem vztah dobrý nebo výborný, na druhou stranu ale jen malá část z nich odpověděla, že by s nimi jejich otec komunikoval o intimních věcech. Zajímavé pak bylo zjištění, že chlapci, se kterými tátové komunikují, tráví méně času na internetu, mají lepší vztah k dívkám, nejsou tolik ostýchaví a umí se lépe prosadit.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY

Bačová, V. (2000). Sociální konstrukcionismus v psychologii. *Československá psychologie*, 44(3), 237-246.

Badinter, E. (2005). *XY. O mužské identitě*. Praha: Paseka.

Bakalář, E. (2002). *Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá (dobře) žít*. Praha: Vyšehrad.

Biddulph, S. (2007). *Mužství. Jak zvládat všechny mužské role*. Praha: Portál.

Burgessová, A. (2004). *Návrat otcovství. Jak se stát moderním otcem*. Brno: Jota.

Corneau, G. (2000). *Anatomie lásky: vztahy otec-dcera, matka-syn a jejich vliv na budoucí partnerské vztahy*. Praha: Portál.

Corneau, G. (2012). *Chybějící otec, chybují syn. Jak absence otce ovlivňuje utváření mužské identity*. Praha: Portál.

Čechová, B. (2008). Dnešní muži na rozcestí. *Psychologie dnes*, 14, 12 - 16.

Čermák, I., Hřebíčková, M., & Macek, P. (Eds.). (2003). *Agrese, identita a osobnost*. Tišnov: Sdužení SCAN.

Dudová, R. (2005). *Maskulinita a maskulinity*. Získáno 12. dubna 2010 z webové stránky Sociologického úřadu AV ČR: <http://www.soc.cas.cz/info/cz/25061/Muzi-moc-a-emoce.html>

Erikson, E., H. (1999). *Životní cyklus rozšířený a dokončený*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Erikson, E., H. (2002). *Dětství a společnost*. Praha: Argo.

- Guzzo, K., B. (2011). New father's experiences with their own fathers and attitudes toward fathering. *Fathering: A Journal of Theory, Research, & Practice about Men as Fathers*, 9, 3, 268-290. [Dostupné též z databáze Academic Search Complete, cit. 2012-01-10].
- Hartl, P., & Hartlová, H. (2000). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Hill, G. (2004). *Moderní psychologie*. Praha: Portál.
- Hučín, J. Chlapi nikdy nepláčou. (2004). *Psychologie dnes*. 10, 9-13.
- Chmelařová, H. (2008). Tátové v historii. In Sedláček, L., Plesková, K. (Eds.), *Aktivní otcovství* (24-33). Brno: Nesehnutí.
- Janošová, P. (2008). *Dívčí a chlapecká identita. Vývoj a úskalí*. Praha: Grada.
- Karsten, H. (2006). *Ženy - muži. Generové role, jejich původ a vývoj*. Praha: Portál.
- Keller, J. (1992). *Úvod do sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Langmeier, J., & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada.
- Lupton, D., & Barclay, L. (1997). *Constructing Fatherhood. Discourses and Experiences*. London: Sage.
- Langmeier, J., Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada.
- Lisá, L., Kňourková, M. (1986). *Vývoj dítěte a jeho úskalí*. Praha: Avicenum.
- Macek, P. (1999). *Adolescence*. Praha: Portál.

- Matoušek, O. (1997). *O dospívání chlapců v Čechách a na Moravě*. Praha: Portál.
- Matoušek, O. (2003). *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon.
- Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing.
- Morman, M. T., & Floyd, K. (2006). Good Fathering: Father and Son Perceptions of What It Means to Be a Good Father. *Fathering*, 4, 2, 113-136. [Dostupné též z databáze Gender Studies Database, cit. 2012-08-02].
- Nakonečný, M. (1970). *Sociální psychologie*. Praha: Svoboda.
- Nový, I., Surynek, A. a kol. (2006). *Sociologie pro ekonomy a manažery 2., přepracované a rozšířené vydání*. Praha: Grada.
- Poněšický, J. (2004). *Fenomén ženství a mužství. Psychologie ženy a muže, rozdíly a vztahy*. 2. vydání. Praha: Triton.
- Reichel, J. (2009). *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada.
- Reichel, J. (2004). *Kapitoly systematické sociologie*. Praha: Eurolex Bohemia.
- Renzetti, C. M., & Curran, D. J. (2003). *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum.
- Řezáč, J. (1996). *Sociální psychologie*. Brno: Paido.
- Říčan, P. (2007). *Psychologie osobností. Obor v pohybu*. Praha: Grada.
- Smetáčková, I. (2016). *Genderové představy a vztahy. Sociální a kognitivní aspekty vývoje maskulinity a femininity v průběhu základní školy*. Praha: Slon.

- Shirani, F., & Henwood, K. (2011). Continuity and change in a qualitative longitudinal study of fatherhood: relevance without responsibility. *International Journal of Social Research Methodology*, 14, 1, 17–29. [Dostupné též z databáze Academic Search Complete, cit. 2012-01-12].
- Spock, B. Rothenberg, M., B. (1992). *Vy a vaše dítě*. Victoria publishing.
- Šmahel, D. (2003). *Psychologie a internet*. Brno: Triton.
- Šmídová, I. (2002). Muži v České republice podle jiných mužů. In Barša, P. (Ed.), *Politika rodu a sexuální identity* (89 – 117). Brno: Masarykova univerzita.
- Šmídová, I. (Ed.). (2008). *Pečovatelská otcovství: Zkušenost a genderové vztahy*. Brno: IVRIS Papers.
- Špaňhelová, I. (2009). *Komunikace mezi rodičem a dítětem*. Praha: Grada.
- Špatenka, P. (2015). *Utajená síla. Mistrovství citové otevřenosti*.
- Švarčíková Slabáková, R., Kohoutová, J. a kol. (2012). *Konstrukce maskulinní identity v minulosti a současnosti. Koncepty, metody, perspektivy*. Praha: Lidové noviny.
- Švaříček, R., & Šedřová, K. a kol. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.
- Vágnerová, M. (1998). *Psychologie školního dítěte*. Praha: Karolinum.
- Večerková, D. *Mužská identita a otcovství*. Olomouc, 2012. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Doc. PhDr. Irena Sobotková, CSc.
- Výrost, J., & Slaměník, I. (2008). *Sociální psychologie*. 2., přepracované a rozšířené vydání. Praha: Grada.
- Yablonsky, L. (1995). *Otcové & synové. O nejnáročnějším rodinném vztahu*. Praha: Portál.

Zimbardo, P., Coulombe, N. (2015) Man disconnected. How the digital age is changing young men forever. Great Britain: Clays.

Zoja, L. (2005). *Soumrak otců. Archetyp otce a dějiny otcovství*. Praha: Prostor.

Vysoká škola: **Univerzita Palackého v Olomouci** Fakulta: **filozofická**

Katedra: **psychologie** Školní rok: **2016/2017**

ABSTRAKT RIGORÓZNÍ PRÁCE

Název práce: **Prohlubování krize mužské identity. Jak cestu k vyspělé maskulinitě ovlivňuje absence otců, sociální sítě a pornografický průmysl**

Autor práce: **Mgr. Lucie Svobodová**

Počet stran / znaků: 101 / 177 983

Počet příloh: 1

Počet titulů použité literatury: 53

V mé rigorózní práci si kladu za cíl popsat a zmapovat problematiku mužské identity a zároveň objasnit vliv absence otců, virtuální reality a pornografických filmů, na utváření zralé maskulinity. V teoretické části se zabývám pojmem identita jako takovým, věnuji se krizím mužské identity v dějinách, popisuji problematiku proměny mužské a otcovské role a zároveň se věnuji fenoménu tzv. nového otcovství a fenoménu kyberprostoru a pornografie, jež mají na formování mladých mužů současnosti značný a podle některých autorů velmi negativní vliv. Ve výzkumné části pak problematiku virtuální reality, sociálních sítí a hraní počítačových her dále rozvíjím, přičemž hledám paralelu mezi těmito aspekty moderního života a navazováním romantických vztahů. V neposlední řadě se pak zabývám vlivem absence otců či nedostatečné komunikace z jejich strany směrem k synům na rozvoj mužské identity a rozvoj jejich zdravého sebevědomí, které je bezesporu při navazování partnerských vztahů důležité.

Klíčová slova:

identita, mužská identita, mužská role, otcovská role, otcovství, pornografie, virtuální realita

University: **Palacký University in Olomouc** Faculty: **of Arts**

Department: **Psychology** Academic Year: **2016/2017**

ABSTRACT OF THESIS

Title: Deepening the crisis of male identity. How is the journey to the advanced masculinity influenced by the absence of fathers, social networks and pornographic industry.

Author: Mgr. Lucie Svobodová

Number of pages and characters: 101 / 177 983

Number of appendices: 1

Number of references: 53

In my thesis I set the goal to describe and map the problem of male identity as well as uncover the influence of absence of fathers, virtual reality and pornographic movies on forming advanced masculinity. In the theoretical part I talk about the term identity, crisis of male identity in history and I describe the problems in changes in male and father role while talking about the so called phenomenon of new fatherhood, cyberspace and pornography, which influence forming of young men these days and according to some authors has a very negative impact. In the research part I develop the problematics of virtual reality, social media and playing video games while searching for the parallel between these aspects of modern life and establishing romantic relationships. Moreover, I describe the influence of absence of fathers or insufficient communication from their side toward their sons on the development of male identity and their healthy self-confidence which is very important when establishing partner relationships.

Key words:

Identity, Male Identity, Male Role, Father Role, Fatherhood, Pornography, Virtual Reality

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA 1: Ukázka transkripce rozhovoru

Adam

1. Romantické vztahy

- a. Teď mám holku a myslím si, že je to ta práv. Jsme spolu už šest měsíců. A ano holky jsem už před tím měl. Trvalo to vždy maximálně jeden měsíc.
- b. Ano. Pozval jsem je vždycky do kina, pak na nějaké jídlo.
- c. -
- d. Ano, už mě odmítla holka, ale vůbec to se mnou nic neudělalo.
- e. Nikdo mi neradí. Otec se mnou o holkách nemluví a ani já vlastně s ním o tom mluvit nechci, ani s nikým dalším. Je to moje věc. Poradím si v klidu sám.

2. Virtuální realita

- a. Netuším, nepočítám to. Ale asi tak zhruba dvě až čtyři hodiny denně.
- b. Radši se bavím s holkou osobně. Přes chat to není ono, ale vím, že někteří kmoši se toho bojí a pořád vysedávají u počítače, ale pak mají problém tu holku pozvat na rande.
- c. Asi tak sedm hodin týdně, takže zhruba hodinu denně. Už se to pomalu snižuje. Když jsem byl mladší, tak jsem byl více na počítači kvůli hrám.
- d. Nechodím na rande, mám už holku. Radši jsem s ní. Takže pokud vlastně bereme, že randím s ní, tak je to určitě lepší, než sedět za kompem.

3. Porno

- a. Vůbec si to už nepamatuju. Ale poprvé asi tak ve čtrnácti.
- b. Už nesleduji. Nemám potřebu. Mám holku. Jinak samozřejmě na internetu.
- c. Ano ovlivnil. Právě díky tomu už se nedívám na porno.

4. Mužské vzory

- a. Jo, myslím, že celkem dobrý.
- b. Ne, nebavím se s ním o tom. On se na to neptá a já nemám potřebu se mu s tím svěřovat.

- c. Ne a ani to po něm nechci.
- d. Nemám žádný mužský vzor.

Bruno

1.

- a. Měl jsem holky a mám i teď holku. Většinou mám štěstí na harmonické vztahy a ten nejdelší trval asi tak dva roky, si myslím.
- b. Pozývám holky na rande a chodím tím pádem na rande. Většinou je pozývám do kavárny na kafe nebo na čaj.
- c. –
- d. Ano, holka už mě odmítla, ale nemyslím si, že by mě to nějak výrazně negativně ovlivnilo. Na rande chodím dál, jak vidíte. (smích)

2.

- a. na internet, wi-fi, jsem připojený pořád, ale nijak extra na sociálních sítích neseřfuju. Spíš tam sem tam chatuju.
- b. S holkama se po internetu bavím, ale mám to radši osobně.
- c. Nijak extra často počítačové hry nehraju, už mě to přestává bavit. Jednou za pár dní si pustím Playstation čtyřku.
- d. Lepší je chodit s dívkami a věnovat se jim, ale je hezké si i zahrát a úplně nejlepší je hrát s holkou 😊

3.

- a. To už nevím přesně. Měl jsem asi čtrnáct.
- b. Koukám na to online a koukám, když to na mě přijde a když jsem sám.
- c. Neovlivnila.

4.

- a. Vztah dobrý, kamarádský, pokecáme skoro o všem.
- b. Ne, o tom se s nikým nebavím, je to moje věc.
- c. Mám velkou rodinu a se všema chlapama si můžu o tom pokecat, ale radši si to nechávám pro sebe.